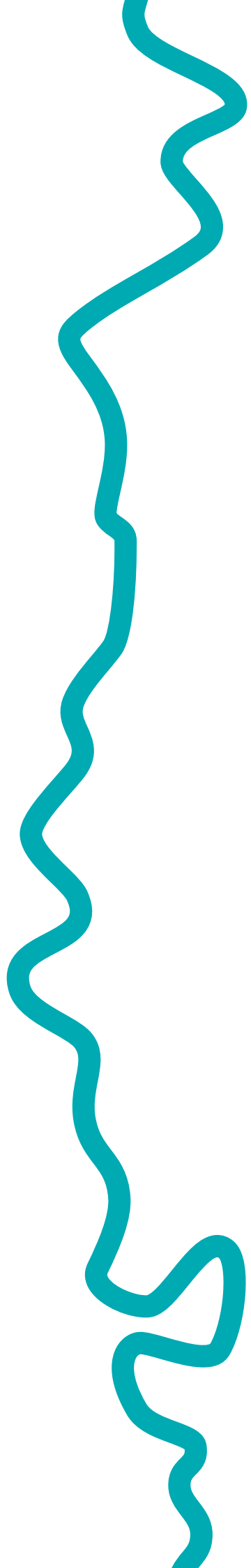

**שיקום
אגן נחל ציפורי
תכנית פעולה
2023-2026**

טיוטא לדיון

**שיקום
אגן נחל ציפורי**

**תכנית פעולה
2023-2026**

יד הנדיב יאד הַנְּדִיבִיף Yad Hanadiv

**רשות ניקוז
ונחלים
קישון**

היגוי:

חיים חמי - מנכ"ל, רשות ניקוז ונחלים קישון.
חנוך אלסר - מנהל תחום סביבה, קרן יד הנדיב.
אורי רגב - מנהל אגף הנדסה, רשות ניקוז ונחלים קישון.
אלון פרלמן - מלווה לפרויקט מטעם קרן יד הנדיב.
ניר פפאי - מנהל הפרויקט לשיקום נחל ציפורי.

כתיבה ועריכה: ניר פפאי
סיוע בכתיבה: רז סימון, אגמא

צילומי אוויר: שורר לויטה - מצלמים מהאוויר
עיצוב: WE AMOR

דברי פתיחה

חסר טקסט

חיים חמי | מנכ"ל רשות ניקוז ונחלים קישון
חנן אלסר | מנהל התכנית הסביבתית, יד הנדיב
ניר פפאי | מנהל הפרויקט לשיקום אגן נחל ציפורי

08	1. רקע לתכנית הפעולה
09	1.1 כללי
10	1.2 הזדמנויות ואתגרים
10	1.3 לימוד מצב קיים
13	1.4 גיבוש תמונת עתיד
15	1.5 מתמונת עתיד לקביעת מטרות ויעדים
17	1.6 מיעדים לגיבוש תכניות פעולה
20	1.7 תכנון אגני ומתחמי כבסיס לתכניות פעולה מרחביות
22	2. תכנית הפעולה לשיקום הנחל
25	תכניות פעולה נושאיות
26	2.1 טיפול באיכות המים ומניעת זיהומים
28	2.2 הבטחת משטר זרימה טבעי (כמות המים)
30	2.3 שיקום אקולוגי ואקו-הידרולוגי באגן
34	2.4 חקלאות משגשגת ומקיימת באגן
38	2.5 פיתוח נופי, טיילות ושפה עיצובית
41	2.6 חינוך וקהילה
44	2.7 פיתוח תיירות וכלכלה מקומית
48	2.8 ניהול אפקטיבי של מרחב נקי ובטוח
51	2.9 תיעוד, למידה, ושיתוף ידע
54	2.10 מיתוג, מודעות, קשרי ציבור
56	2.11 תשתיות מידע, ניהול והערכת הפרויקט
58	2.12 חדשנות
60	3. תכניות פעולה מרחביות
66	4. תכנית הפעולה על ציר הזמן
74	5. תקציב לתכנית הפעולה
76	6. מימון משלים ושיתופי פעולה אסטרטגיים
80	7. מבנה ניהולי

01

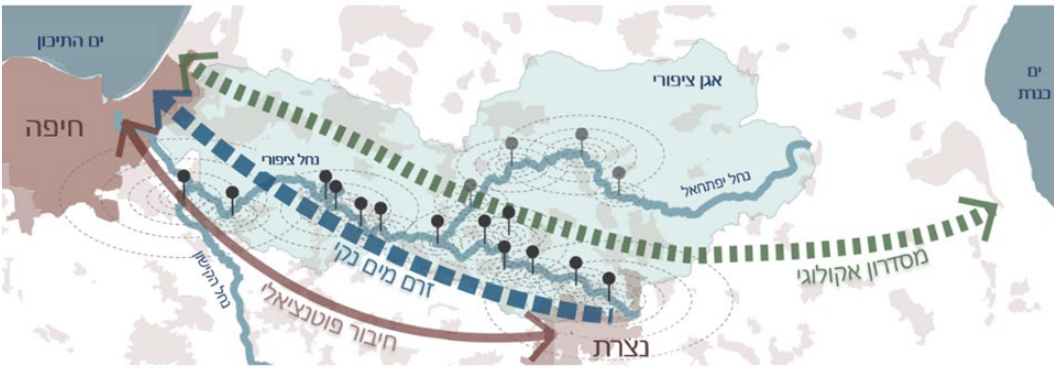
רקע לתכנית הפעולה

1.1 כללי

נחל ציפורי זורם מהרי נצרת עד למפרץ חיפה לאורך כ-32 ק"מ, מגובה 430 מ' (מורדות נוף הגליל) הנחל יורד לגובה פני הים במפגש עם הקישון. אגן הנחל משתרע על כ-300 קמ"ר והוא מרחב פתוח של חקלאות, טבע, נוף ואדם הארוגים זה בזה. האגן מהווה מסדרון אקולוגי ארצי מהכנרת לים התיכון ומסדרון אנושי המחבר את מטרופולין נצרת ומטרופולין חיפה.

בשנת 2020 זכתה רשות ניקוז ונחלים קישון במקום הראשון בתחרות 'שיקום מרחב נחל' של קרן יד הנדיב, על ההצעה לשיקום אינטגרטיבי כולל של אגן נחל ציפורי. תהליך זה הוציא אל הפועל את "הפרויקט הלאומי לשיקום נחל ציפורי" אותו מובילה רשות ניקוז ונחלים קישון בתמיכת יד הנדיב, תוך שותפות הדוקה עם גופים ורשויות מקומיים וארציים. מסמך זה מציג את תכנית הפעולה לשיקום אגן נחל ציפורי, המסכם ומשקף תהליך ייחודי, מרתק וחדשני אשר נערך במהלך השנה האחרונה ע"י צוות רחב של אנשי מקצוע תוך שיתוף ושותפות עם בעלי עניין וציבור מקומי.

תכנית הפעולה מציגה חזון סדור, הוליסטי ומעמיק אשר נועד להניע ולהוציא מהכח אל הפועל תהליכים משמעותיים לשיקום נחל ציפורי בשנים 2023-2026 וכל זאת בראייה ארוכת טווח ובמטרה להוות השראה ומודל לשיקום נחלים נוספים בעתיד. חזון הפרויקט ליצור נחל איתן רציף ונקי, המהווה מרכיב איכותי ברשת מסדרונות אקולוגיים המקשרת בין מטרופולין חיפה ומטרופולין נצרת. הפרויקט מבקש לחולל שינוי בפרדיגמה לתכנון נחלים – מהתייחסות לערוץ הנחל בלבד לראייה אגנית משלבת, המבססת תפיסה הוליסטית לניהול משאב המים בנחל ורואה במארג החברתי באגן חלק בלתי נפרד משיקום המרחב במסגרתו קהילה מקיימת נחל והנחל מקיים קהילה. הפרויקט לקח על עצמו לשמש מודל המפתח תפיסות עדכניות של ניהול אגני מקיים, ובבד בבד לוקח חלק פעיל בתרגומן לפרקטיקה מרחבית יישומית.

לנחל תפקיד חברתי, סביבתי והידרולוגי ברמה המקומית, אזורית ולאומית

1.2 הזדמנויות ואתגרים

הזדמנויות

- תמיכת קרן יד הנדיב מאפשרת להוביל מהלך שטרם נעשה בישראל, ושבכוחו להעלות לסדר היום של מקבלי ההחלטות את הפוטנציאל העצום הגלום בשיקום נחלי החוף לטובת הסביבה ולטובת האדם.
- התמיכה מאפשרת להוביל מהלך הוליסטי, ועם זאת ממוקד ומכוון תוצאה ושבאפשרותו לחולל שינוי בזמן קצר יחסית. הזדמנות להוביל מהלך ברמה המקצועית הגבוהה ביותר, תוך הישענות על טובי אנשי המקצוע בתחומם בארץ.

אתגרים

- השגת היעדים השאפתניים של התכנית קשורה במידה רבה ביכולת לרתום שחקנים שונים, הן ברמה הממשלתית והן ברמה המרחבית, שאותם יעדים משיקים לתחומי אחריותם.
- רתימה ומחויבות עמוקה של הרשויות המוניציפאליות על מנת להבטיח את הקיימות של הפרויקט לאורך שנים קדימה.
- איזון בין צרכים חברתיים וסביבתיים שונים: שמירה על הערכים האקולוגיים מול פיתוח פיזי לטובת הציבור, הנגשת הנחל לציבור הרחב מול שמירה על השטחים החקלאיים מפני פלישות של מטיילים.
- יצירת מרחב משותף המבוסס על אמון הקהילות ואחריות משותפת של הציבור במרחב הנחל.

1.3 לימוד מצב קיים

תהליך העבודה לגיבוש החזון ותמונת עתיד לשיקום כולל של אגן הציפורי מתבסס על מספר נדבכים מרכזיים:

לימוד מצב קיים ע"י צוות התכנון:

- אחד מהשלבים הראשונים בפרויקט, היה גיבוש צוות רב תחומי כדי לבצע לימוד מעמיק של אגן הציפורי בתחומים וקני מידה שונים. לימוד המצב הקיים נעשה בתחומים: תכנון וסטטוטוריקה, היבטי אדריכלות ונוף, אקו-הידרולוגיה, אקולוגיה, איכות מים, חברה, קהילה, תיירות, דמוגרפיה, כלכלה, חקלאות, מידע היסטורי וסקירה ארכיאולוגית והיבטי נגישות לאגן. במסגרת זו הופק דו"ח אינטגרטיבי ומעמיק ללימוד המצב הקיים באגן הכולל מיפוי האתגרים וההזדמנויות בשיקום האגן. איסוף וניתוח המידע בשלב זה התבסס על מגוון מקורות ותהליכי עבודה:
- מקורות מידע כתובים, פגישות עם גורמים שונים, ימי סיור
- סקרי שטח, ניטור ואיסוף מידע
- עבודה במסגרת השותפויות המרחביות והנושאיות שהוקמו כחלק מפיסת ההפעלה של הפרויקט
- עבודה משותפת עם אגמא, מרכז ידע לאגני היקוות ונחלים

שלב ניתוח המצב הקיים הוזן על ידי מערך השותפויות המרחביות והנושאיות, שהביאו עמן ידע מקומי חשוב שבא לידי ביטוי במיפוי סוגיות, זיהוי אתגרים והזדמנויות אגניות ומרחביות ואפיון רמת העצימות שלהן. על בסיס תובנות שלב זה, גובשו בשלבים הבאים תמונת עתיד, מטרות, עקרונות תכנון מרחביים, יעדים ומדדים להשגתם. על אלו היוו רקע לגיבוש תכנית עבודה רב שנתית לפרויקט.

גיבוש החזון בשותפות עם תושבי האגן:

במהלך השנה האחרונה הוקמו מערך של שותפויות מרחביות באגן הציפורי בעזרת חברת "מודוס", שחולקו עפ"י מיקומם הגיאוגרפי - מעלה, לב ומורד הנחל. השותפים היו נציגי יישובים, רשויות מקומיות, משרדי ממשלה, מנהיגות מקומית ובעלי עניין מובחנים (תיירנים, חקלאים, אנשי חינוך וכד'), והתארגנויות אזרחיות רלוונטיות לשיקום האגן. השותפויות נפגשו ארבע פעמים במהלך השנה.

במפגש הראשון שהתקיים בנובמבר 2021 מעל 100 חברי השותפויות סקרו והגדירו מעד רחב של בעיות והזדמנויות אגניות.

בסדרת המפגשים השנייה (מפגש נפרד לכל שותפות) העמקנו בלימוד וניתוח המצב הקיים באפיון אתגרים והזדמנויות מרחביים ובאפיון רמת העצימות שלהם.

בסדרת המפגשים השלישית הגדירו חברי השותפויות את תמונת העתיד הרצויה ואת המטרות המרכזיות ב- 9 תחומי ליבה: מים ואקולוגיה, פיתוח, נוף וטיילות, תיירות וכלכלה מקיימת, שותפויות, קהילה, חינוך הדורות הבאים.

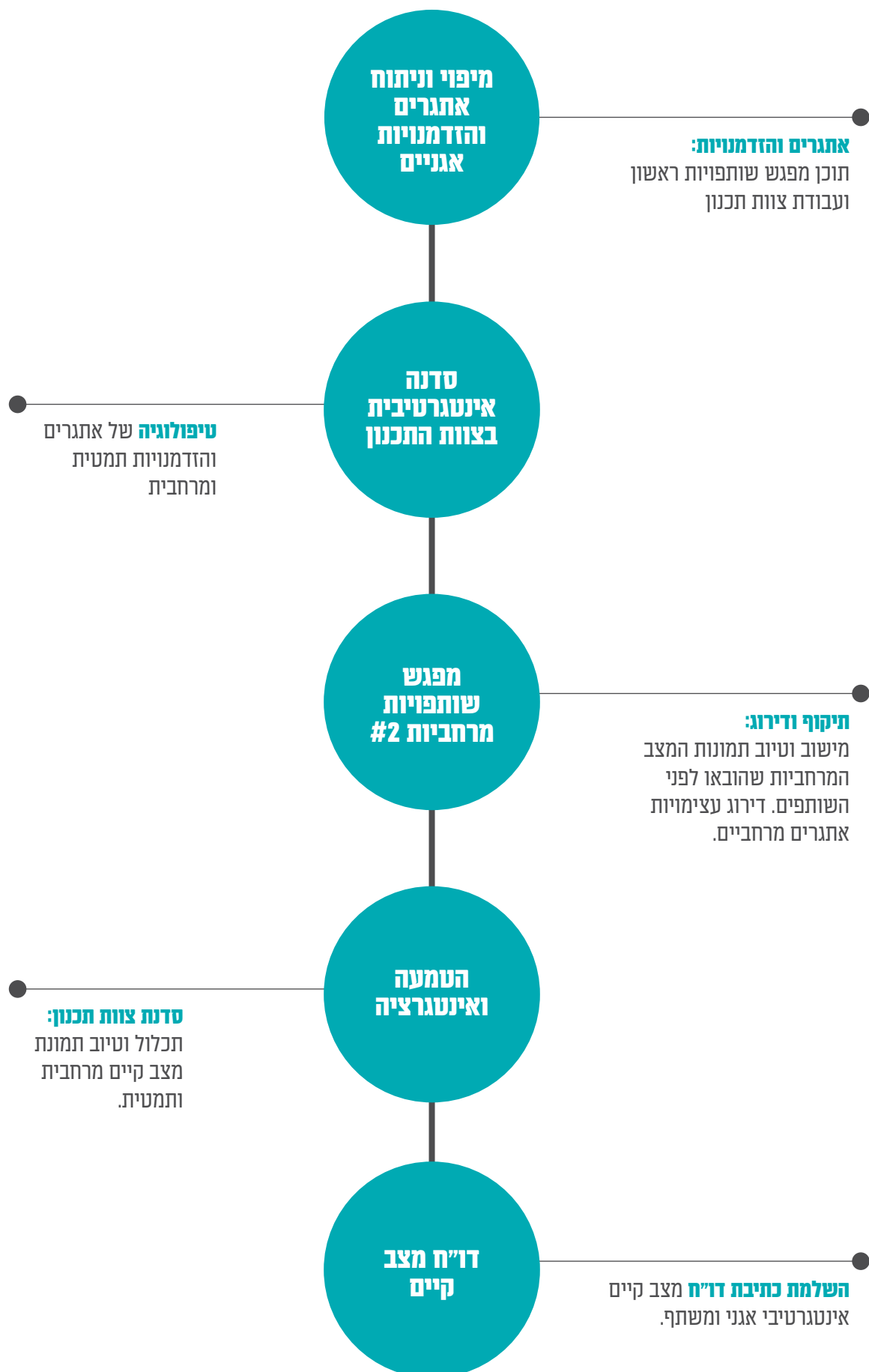
שלבי מעורבות השותפויות המרחביות בתכנון האסטרטגי:

תהליך אינטגרציה והיזון חוזר בין צוות התכנון לשותפויות:

שני התהליכים המקבילים של צוות התכנון ושל השותפים במרחב, איפשרה לייצר תמונת מצב אינטגרטיבית, מלאה ועמוקה יותר. אנשי המקצוע סיפקו ידע מעמיק על כל נושא לימוד של האגן, וחברי השותפות סיפקו ידע מקומי חשוב כדי לייצר תמונת מצב איכותית. תהליך האינטגרציה בין עבודת צוות התכנון לבין עבודת השותפויות המרחביות כלל מספר שלבים מרכזיים:

- בשלב ראשון נערך **ניתוח של אתגרים והזדמנויות** כלל אגניות על צוות התכנון ובמפגש הראשון של השותפויות המרחביות. במפגש השותפות התחלקו בעלי העניין לקבוצות שיצרו אשכולות של האתגרים וההזדמנויות.
- בשלב השני התקיימה **סדנת צוות תכנון אינטגרטיבית** בה הוגדרו אתגרים והזדמנויות אגניות ומרחביות. למעשה נוצרה תמונת מצב מרחבית של האתגרים וההזדמנויות כאמור.
- בשלב השלישי התקיימו **שלוש מפגשי שותפויות מרחביות** בהן הוצגו תובנות צוות התכנון והתקבל משוב חברי השותפויות שאף הגדירו את עצימות הבעיות לתפיסתם.
- בשלב הרביעי **תוכללו כלל התוצרים** (עבודה דיסציפלינרית של היועצים, תוצרי הסדנה האינטגרטיבית, מפגש השותפות הראשון ו- שלושת מפגשי השותפות הנוספים) לניתוח משולב המציג את תמונת המצב הקיים בפרספקטיבה כלל אגנית ומרחבית. כך למעשה התבססה ההבנה התחומית והמרחבית כתשתית להמשך עבודת התכנון - גיבוש תמונת עתיד משותפת וניסוח מטרות מרכזיות.

1.4 גיבוש תמונת העתיד

על בסיס ניתוח המצב הקיים התקיים כאמור תהליך רחב ויסודי של גיבוש תמונת עתיד רצויה למרחב אגן נחל ציפורי לשנת 2030.

הפרויקט הלאומי לשיקום אגן הציפורי | תמונת עתיד רצויה 2030

משאבי המים באגן הציפורי מנוהלים בצורה מקיימת ובראיה אגנית הקושרת בין המעלה למורד. מקורות הזיהום טופלו, ובנחל מים נקיים הזורמים באופן טבעי, ללא מכשולים וכל השנה. המים מאפשרים פעילות אנושית מהנה ומעשירה. המעיינות באגן משוקמים ומהווים חלק מסיפור המים. מנהיגים מקומיים ומקבלי החלטות, מאמינים ששימוש מושכל במשאבי המים הם הבסיס לתהליכי פיתוח מקיים. כולם מבינים כי משאבי המים והקרע הם התשתית לבתי הגידול, לחקלאות, ליערות למעיינות ולאקוואות. הנחל בריא ומבריא **והאקולוגיה** שלו משגשגת ותומכת במגוון ביולוגי עשיר של מיני חי וצומח מים, גדה וביצה, הטיפוסיים לנחל. באגן מתקיימים מגוון בתי גידול לחים חוץ נחליים. משטר הזרימה אופייני לנחל ים תיכוני, ורצועת הנחל רחבה דיה ומתפקדת כפשט הצפה, כמסדרון אקולוגי וכבית גידול סמוך נחל.

פיתוח המרחב מתייחס לאגן כולו, באופן המנכיח את הנחל לכל אורכו עבור תושביו ומבקרי, ומכוון ליצירת רווחה וטוב משותף. הפיתוח מעודד חדשנות, יצירתיות, התנסות ומחקר, ומהווה מודל והשראה לתכנון, פיתוח וניהול אגני. הפיתוח מאזן היטב בין הרצון בפיתוח והנגשת הנחל, לבין שמירת הנחל כמקום של טבע ולשיקומו האקולוגי. הפיתוח מאפשר מגוון פעילויות וחוויות שונות, שהות בטוחה, לימוד ומפגש אנושי וביטוי לסיפור המקומי ולמגוון תרבותי וזהויות. מרחבים שונים מפותחים בעצימות שונה בהתאמה למקום ולאנשים. תשתיות המבקרים מפותחות, המידע והשבילים נגישים לכל, מחברים למוקדי עניין קרובים ולשבילים ארציים ומועצתיים והתנועה בהם מופרדת. רצועת הנחל מקבלת את הכבוד והמקום שלה והבינוי מתרחק ממנה ונעשה בצמידות לפיתוח קיים. התשתית הנופית, ההיסטורית, התרבותית, והארכיאולוגית מטופחת כחלק מיצירת תודעה וגאווה מקומית. המעיינות משוקמים כמוקדי עניין וסיפור מקומי.

השותפים באגן ממשיכים להיות תשתית חשובה למעורבות ורתימה של בעלי העניין למימוש חזון שיקום הנחל. הם פועלים באופן רציף וממשיכים לחבר מנהיגות מקומית וליצור מעורבות וערך משותף. השותפים מאגמים משאבים, ידע ונכסים לטובת שיקום הנחל, והם שותפים מלאים בגיבוש מדיניות השיקום ובתרומה למימוש בפועל. השותפים פועלים ליצירת חיבורים, עדכון, סנכרון הפעולות, שיתופי פעולה, בניית הסכמות וגישור בקונפליקטים עתידיים. כל אלו תורמים להגברת האמון של בין השותפים והציבור בתהליך ויוצרות בסיס להמשכיות הפרויקט לאורך שנים.

השטח הפתוח באגן מנוהל במשותף עם בעלי העניין המעורבים. ניהול המבקרים מאורגן, מתוקצב ומנוהל באופן היוצר ערך ותועלת לתושבים ומונע מפגעים. מבקרים יכולים לפגוש קהילות מקומיות ולהנות מחוויה בטוחה, מקומית ומשמעותית. הפיתוח בנחל מפזר מבקרים במוקדי עניין רבים באופן התומך בניהול העומסים. ניהול השטח משלב אכיפה, פיקוח, הסברה ותשתיות מתאימים. התנועה באגן מנוהל באופן המפריד בין הולכים, רוכבים ורכב ובין מבקרים והשטחים המעובדים, ובאופן השומר על בטיחות וחווית ביקור מיטבית. מבקרים מרגישים ביטחון אישי בכל זמן ומקום בנחל. מרחב הנחל נקי מלכלוך וקיימים מענים טובים לסוגי הפסולת השונים באופן השומר על השטח נקי.

שיקום הנחל יוצר הזדמנויות **לפיתוח כלכלי-תיירותי**. התיירות באגן משגשגת ומאפשרת לקהילות המקומיות ליצור תוכן ייחודי ולהנות מהנחל המשתקם. עיקר הפיתוח הכלכלי-תיירותי מתאפשר במתחמים מוגדרים, במבואות וביישובים ולא בצמידות לנחל עצמו. מתפתחת תיירות קהילתית מקומית ונוצרת קהילה של קהילות

תיירנים, המתבססת על שיתופי פעולה מקומיים, מחזקת ערכים של חיים משותפים, היכרות וכבוד לקהילות במרחב. מיזמים תיירותיים מתפתחים על ידי תושבי האגן בהתבסס על הנכסים הטבעיים ובאופן המכבד ומשמר את הסביבה והנחל. המוצר התיירותי ממותג ומאפשר מגוון פעילויות, שהוות מתמשכת והשארת התועלת הכלכלית במקום. הוא מהווה מנוף לשימור הטבע, הנוף והמורשת ומעודד פעילות פנאי בחיק הטבע.

החקלאות באגן משגשגת, מקיימת וסביבתית והיא מהווה מודל ומופת לניהול אפקטיבי של ממשק חקלאות – נחל - מבקרים. הממשק שבין החלקות המעובדות לנחל הוא ממשק מטיב והחקלאים ובעלי החלקות לוקחים חלק פעיל בשיקום האגן ונהנים ממנו. החקלאים עובדים את אדמתם ומפרנסים את משפחותיהם. המרחב כולל נוף של חקלאות מסורתית ומאפשר לקהילות להתחבר לחקלאות זעירה ומקיימת. הספקת המים לחקלאים מוסדרת וכלכלית ומתקיים שיח מתמשך עם החקלאים לגבי אפשרויות נוספות ליצירת ערך משותף. העדרים מנוהלים, אינם פוגעים בנחל ובמים, ומהווים חלק ממשק שמירת הטבע. התפתחה סינרגיה טובה בין הפעילות החקלאית לתיירותית.

הקהילות במרחב מרגישות שייכות ומחברות לנחל, המהווה חלק מהזהות ומהסיפור שלהן. כל הקהילות והתרבויות חולקות ונהנות מהמרחב המשותף שהפך מ"חצר אחורית" ל"מקום שלנו". מערכות היחסים מבוססות על כבוד, אחריות ושיתוף פעולה. אנשים מתחברים דרך הנחל, מכירים ולומדים יחד, בונים שפה וחברויות עם חברי קהילות אחרות. שיקום האגן תומך בבניית קהילות, יצירת חוסן חברתי ומרקם חיים אגני משותף, מבוסס על מחויבות ארוכת טווח לשמירה על הנחל ונכסיו. יזמויות קהילתיות מתרחשות באופן קבוע לאורך הנחל, מפגישות אנשים, מחברות קהילות ויוצרות טוב משותף. קהילות הנחל מעורבות ולוקחות חלק פעיל בשיקום הנחל ונוצרת תחושת חיבור למקום ותודעה של מסוגלות להשפיע על המרחב הפיסי והאנושי.

הדורות הבאים מחברים לנחל ומרגישים שהוא חלק ממרחב השייכות שלהם ומזהותם. סיפור הנחל ושיקומו משולב בתוכניות הלימודים המעודדת מעורבות ושמירת טבע. מדריכים פועלים בבתי הספר ותלמידים יוצאים אל הנחל ללמוד ולחקור. מערכות החינוך, תנועות הנוער והאקדמיה משולבות ומעורבות בשיקום הנחל בלמידה, מחקר, הסברה ופעולות השיקום בשטח לאורך השנים. מערכות החינוך באגן מטפחת זהות אגנית, מחברות את הילדים והנוער למקורות חייהם, באמצעות למידה רב גילית ורב תחומית, ונותנות כלים להמשך פיתוח וטיפוח האגן.

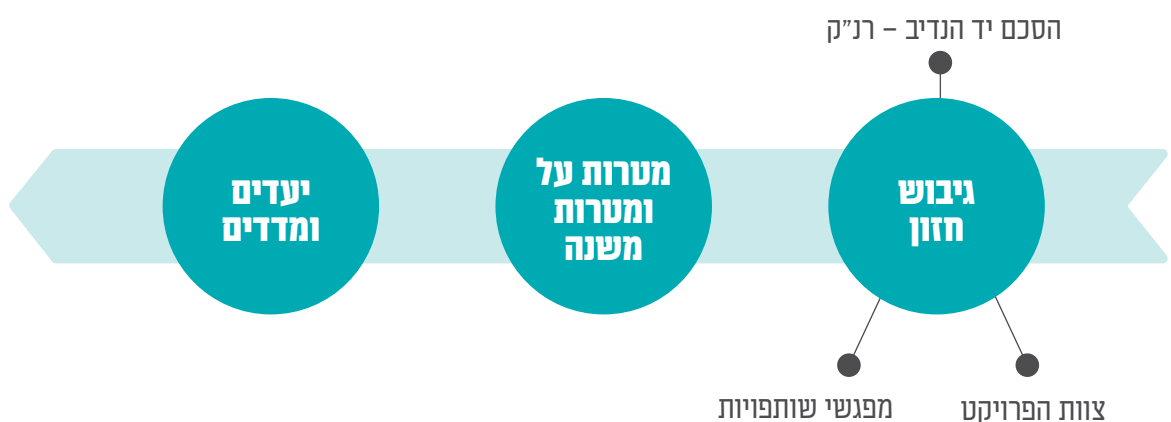
1.5 מתמונת עתיד לקביעת מטרות ויעדים

תמונת העתיד נועדה לשמש לאורך חיי הפרויקט את האידאה וחץ הצפון אליו שואפים ורוצים להגיע. על מנת להפוך אותה לתכנית פעולה אופרטיבית נגזרו ממנה 11 מטרות על. בשלב הבא נקבע מתוך צוות הפרויקט גורם אחראי לכל מטרה ונערך תהליך להגדרת היעדים והמדדים במסגרת סדנה משותפת לכל צוות התכנון ובחלקו ע"י כל יועץ ויועץ בתחומו. הגדרת מטרות, יעדים ומדדי הצלחה לפרויקט היוו שלב חשוב ביותר על מנת להפוך את תמונת העתיד לתכנית פעולה סדורה. בסדנת צוות ייעודית לצוות התכנון המורחב שהתקיימה במרץ 2022, גובשו למטרות העל של הפרויקט מטרות משנה ויעדים עפ"י מודל ה SMART (מדידים, חדשים, שאפתניים, ברי השגה ותחומים בזמן), ומדדי הצלחה המגדירים את סרגל המדידה שלנו.

שיקום נחל ציפורי | מטרות מרכזיות:

- 01 | תכנון, שיקום, פיתוח וניהול מקיים של משאב המים באגן
- 02 | שיקום אקולוגי של נחל ציפורי
- 03 | חקלאות משגשגת באגן
- 04 | פיתוח קהילתי במרחב משותף כחלק משיקום נחל ציפורי
- 05 | שילוב העשייה החינוכית בשיקום מרחב נחל ציפורי
- 06 | צמיחה כלכלית - תיירות מכלילה מקושרת נחל
- 07 | ניהול אפקטיבי של השטח
- 08 | פיתוח מערך נופי, תנועה, מוקדי עניין ותוכן
- 09 | מרחב של קיום משותף
- 10 | תשתיות להנגשה, הטמעה וניהול הידע לשיקום אגני מקיים
- 11 | הקמת והפעלת מערך שותפויות

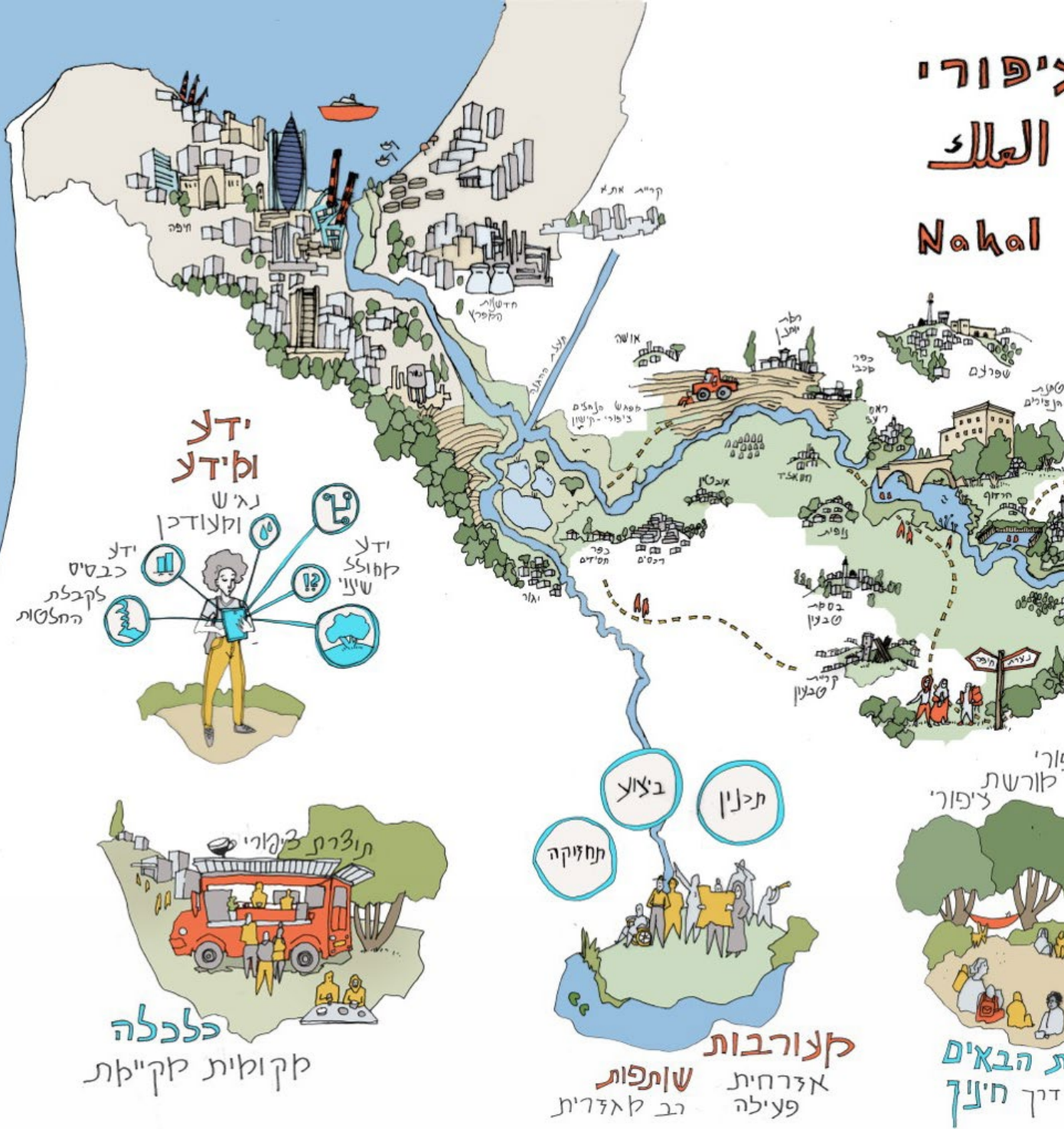
נחל ציפורי | תהליך העבודה:

נחל ואדי Tzipori

נַחַל
العلاء
Nahal

תמונות מתוך סדנת צוות הפריקט שעסקה בביבוש המטרות, היעדים והמדידים

1.6 ממטרות ויעדים לתכנון אגני כולל

תכנית האב האגנית שנכתבה בהובלת משרד "לרמן בן-שושן", ומבוסס על הידע וההמלצות של צוות מקצועי רחב שהיה שותף לתהליך התכנון, מהווה בסיס מקצועי לגיבוש תכנית עבודה רב-שנתית. תכנית זו מסכמת תהליך הכנת תכנית אגנית פיסית הכוללת: מדיניות והנחיות לשיקום ופיתוח האגן בהתייחס לרובד המים, אקולוגיה, התושבים ומבקרים וכן בהתייחס לשימושים שונים הקיימים באגן – התערבות בתחום ישוב, בתחום מרחב חקלאי ובתחום שטח פתוח מוגן – יער, שמורת טבע וגן לאומי. המסמך קובע הנחיות תכנון בתחומים שונים וכן מנחה על הטמעת מדיניות מוצעת בתהליכי תכנון מקומי ומחוזי.

בין המרכיבים החדשניים בפרויקט: נקודת מוצא רב תחומית ואגנית. תפיסה ושפה אקוהידרולוגית המתייחסת לכל היבטי מחזור המים. שיתוף פעולה עם רשות המים לטיפול בכמות ואיכות המים. פיתוח מנגנונים משותפים לניהול השטח עם הרשויות והגופים המקומיים. דגש על היבטי חברה, קהילה וחינוך. יצירת מרחב פנאי ונופש נגיש בהיקף תקדימי.

מבנה התכנית האגנית:

- תמונת רוח אגנית בחיתוך נושאי - ראייה רב רובדית של מערכות המים, האקולוגיה והאדם.
- מדיניות בחלוקה ליעוד הקרקע/התכסית. מדיניות זו מתייחסת לכל אחד מהנושאים והממשקים ביניהם (מים, אקולוגיה, אדם) בצורה אינטגרטיבית.

שתי החלוקות משלימות ומזינות זו את זו וביחד מהוות את התכנית האגנית. היתרון במבנה זה הוא התמצאות נוחה בהמלצות התכנית כאשר פועלים מול בעלי עניין ספציפיים או באזור מוגדר. החיסרון הוא חפיפה ולעיתים חזרתיות בין הפרקים השונים.

סיווג רב רובדי:

• רובד המים

בלב התכנית האגנית עומדת ההתייחסות אל מים כמשאב מחולל חיים והשאיפה להעצים את ה"רשת הכחולה" של נחלים, פשטי הצפה, מעינות, מקווי מים ועוד. התכנית האגנית מנחה את תכנון, שיקום, פיתוח וניהול האגן על בסיס הבנה של מחזור המים הטבעי באופן שיגדיל את זמינותם של המים בתתי האגנים ובמכלולי הנוף השונים, ויחזק את השירותים והתועלות ממערכת המים באגן.

שיקום ערוצי הנחלים, בדגש כמובן על נחל ציפורי, הינו המרכיב המרכזי ברובד המים. התכנית האגנית שואפת להעניק לנחלים את המרחב הדינאמי הנדרש לפעילותם הטבעית. במסגרת זו עוסקת התכנית גם במקורות הזרימה בנחלים – שיקום מעינות וניהול נגר עילי, וכן בנושא שיקום פשטי הצפה ושיפור החיבור בין הנחל לפשט ההצפה שלו.

היבטים נוספים בהם עוסק רובד המים: ניהול הנגר העילי באמצעות מגוון פתרונות מקומיים המשלבים בין ניקוז ומניעת נזקי שטפונות לבין תועלות מקומיות לפעילות חקלאית ולשיקום אקולוגי, שמירה על נפחי חלחול לתת הקרקע - לאקוות, ולנביעת המעינות והגברת החלחול.

במסגרת זו התכנית האגנית מספקת הנחיות נושאיות בנושאים הסאים: תכנון יחידות אקוהידרולוגיות, רשת נחלים, פשטי הצפה, מעינות, מיהול נגר באמצעים מבוססי טבע והזנת אקוויפרים ואזורי מילוי חוזר של מעיינות.

• רובד האקולוגיה

נחל ציפורי מהווה מסדרון אקולוגי רוחבי ארצי חשוב המתבסס על נחל איתן המחבר הר-לעמק-לים, מראש פרשת המים הארצית בהרי נצרת ועד הים התיכון (דרך נחל קישון). זהו מסדרון המייצג רצף בתי גידול לחים, מה שמעצים את חשיבותו הארצית. בנוסף, השילוב בין חקלאות מסורתית והסביבה הלחה איפשר שימורם של מיני צמחים נדירים וייחודיים בהם של קרקעות עמוקות.

מבין נחלי החוף של ישראל, נחל ציפורי ייחודי במגוון נופיו - מעבר בין נופי הר, גבעות והתפתלות בעמקים קטנים ועד לעמק זבולון הנרחב. נחל ציפורי שמר במקטעים רבים על ייחודיותו הנופית ומורכבותו המבנית. מאסף מינים מרשים מציג את הערכיות הרבה של אגן הנחל, הן בעושר המינים (426 מיני צמחים ו-72 מינים של בע"ח) והן בייחודיות מיני צמחים ובע"ח בעלי זיקה לבתי גידול לחים ולקרקות כבדות (248 מיני צמחים, מהם 18 נדירים ו-7 בסכנת הכחדה, ו-60 מינים של בע"ח). בתי גידול שהפכו נדירים כשלעצמם וכמות המינים שבסכנת הכחדה בהם היא רבה יחסית.

עבודה זו מתמקדת בבתי גידול לחים - נחל ציפורי, ערוצים עם זרימה עונתית, תעלות ניקוז, מעיינות, בריכות חורף, שקעים לחים ואחו לח. בתי גידול אלה חשובים במיוחד בסביבה יובשנית כמו ישראל. הם תומכים במגוון ביולוגי עשיר ורחב הכולל צמחים עם זיקה למים ואדמות כבדות, בחלקם נדירים, מיני דו-חיים שחלקם מוגדרים בסכנת הכחדה, וחסרי-חוליות מקבוצות טקסונומיות רבות, ביניהם מינים ייחודיים. כמו כן הם מספקים מקור שתיה, מזון ומחסה לעופות ויונקים. בתכנית האגנית ניתן למצוא הנחיות נושאות בנושאים: כמות ואיכות המים, שיקום ויצירת בתי גידול לחים, רציפות וקישוריות, הסרת חסמים מקומיים וחיזוק מסדרונות אקולוגיים.

• הרובד האנושי

בדרכו מהרי נצרת אל מישור החוף מחבר נחל ציפורי בין אתרים, דרכים, נופים, ישובים, אנשים, דתות וסיפורים המתפתלים בין עבר, הווה ועתיד. הערך ההיסטורי והתרבותי של הנוף הופך את שיקום האגן להזדמנות חשובה לשימור נוף ומורשת בישראל. שפע אתרי הטבע, נוף, ארכיאולוגיה ומורשת מהווים פוטנציאל עבור תושבים ומבקרים לפעילות פנאי ונופש נרחבת.

פיתוח והנגשת מוקדי ביקור ומסלולי טיול הינו אמצעי מרכזי לחיזוק המעורבות ותחושת האחריות של תושבים ומבקרים אל משאב המים. זהו ביטוי לראייה אגנית רחבה ורב תחומית שמטרתה שיפור רווחת הציבור. מעבר לתרומה לאיכות חיים ולהעלאת מודעות ומחויבות לשמירה על הסביבה, פעילות זו יכולה להוות מנוף משמעותי לתמיכה בכלכלה המקומית. מגוון הנופים הייחודי באגן והנכסים ההיסטוריים והתרבותיים מהווים פוטנציאל כלכלי משמעותי לעידוד פיתוח חדרי אירוח, מקומות הסעדה, אטרקציות תיירותיות ועוד.

הפריקט שם כמטרה יצירת מרחב טיילות מכיל - נגיש למגוון צרכים ואוכלוסיות. אגן הציפורי מהווה הזדמנות לפיתוח פרויקט דגל בנושא זה עם מערך טיילות נגיש בסדר גודל שלא קיים בארץ ואולי אפילו בעולם. הנגישות אינה רק שביל נגיש אלא מתייחסת לכל חוויית הביקור, החל מהחנייה והחיבור לשביל, דרך רחבות התכנסות ומקומות ישיבה, שילוט מידע והכוונה, סימונים לאנשים לקויי ראייה ועיוורים ועוד.

הפריקט האגני מתייחס גם להיבט של ניהול מבקרים. חלק מהנושאים מקבלים התייחסות במסמך זה כגון הכוונת תנועה ופיתוח מוקדים וחלק מקבלים מענה במסגרת תכנית הפעולה לניהול השטח. מגוון גופים במרחב עוסקים בפיתוח תשתיות טיילות וניהול מבקרים - המרכזיים שבהם רט"ג, קק"ל ורשויות מקומיות. יצירת ממשק עבודה משותף מהווה אתגר לאור מנגנוני העבודה והסמכויות השונות שיש לכל גוף.

סיווג לפי יעוד קרקע/תכנית וממשק עם בעלי עניין:

• התערבות בתחום חקלאי

הפעילות החקלאית מהווה חלק בלתי נפרד ממרחב האגן - נופית, תרבותית וכלכלית. הבטחת חוסן כלכלי וחברתי של החקלאות לצד שמירה על המערכת ההידרולוגית, אקולוגית ונופית הינה מטרה מרכזית בתכנית. אנו רואים בחקלאים שותפים מרכזיים בקידום שיקום אגן נחל ציפורי וניהול האגן. פרק זה מספק הנחיות ספציפיות לפעולות מומלצות בממשק עם חקלאות מסורתית, חקלאות מודרנית אינטנסיבית וממשק רעיה.

• התערבות בתחום יער ושיתוף פעולה עם קק"ל

יערות מהווים את אחת מתבניות הנוף הבולטות באגן אשר מכסות חלק ניכר ממורדות הרכסים והגבעות. פרק זה

מתייחס לשטחי יער ביעוד סטטוטורי וכן לשטחים בתחום מקרקעי קק"ל – אשר מהווים סך הכל כ-20% מסך השטחים באגן. קיימים שטחי יער נוספים ביעוד שמורת טבע וגנים לאומיים אשר יקבלו התייחסות בפרק הבא. פרק זה ייחודי בכך שהוא משלב בין התייחסות ליעוד הקרקע והתכנית לבין התייחסות לגוף המנהל את הקרקע. שילוב זה נובע מתפקידם הרחב והרב תחומי של קק"ל בתחומי פיתוח, שיקום, תחזוקה וניהול השטחים הפתוחים. בלב פרק זה עומדות שתי מטרות:

* שיפור ממשק יער-נחל ופיתוח תפיסת "ניהול יער אגני" הכוללת היבטי ניהול נגר, הגדלת המגוון הביולוגי בתחום יערות, וחיבור קהילה.

* קידום שיתוף פעולה בתחום ניהול האגן החל מהיבט של ניהול והכוונת מבקרים ועד להיבט של פינוי פסולת ומניעת ונדליזם, זאת בהמשך לשותפות ארוכת השנים של קק"ל עם רשות ניקוז באגן הציפורי לשיקום ופיתוח האגן והנחל בפרט.

* לצד מטרות אלו, מוצגות הנחיות בשלושה תחומי ממשק: ניהול נגר, השהייה והחדרה; העשרת המגוון הביולוגי; פנאי ונופש.

• **התערבות בתחום שמורה, גן לאומי, מסדרון אקולוגי ושט"פ עם רט"ג**

חלק משמעותי מאגן הציפורי הינו שמורות טבע וגנים לאומיים. הגדולים שבהם הינם גן לאומי ציפורי ושמורת טבע גבעות אלונים שנמצאת לקראת אישור והכרזה. בנוסף להם קיימות שמורות קטנות במורד נחל יפתחאל בעינות יפתחאל וסביב כעבייה. וכן שמורות וגנים במעלה האגן סביב בקעת בית נטופה ובמורד סביב אושה. בחלקו המערבי של האגן, בתחום מחוז חיפה, מקודם תמ"מ הקובע תחום והוראות למסדרון אקולוגי אשר עוטף את נחל ציפורי וגבעות אלונים. המסדרון האקולוגי בשאר האגן הינו הסימון הרחב של שכבת המסדרון הארצי ע"פ רט"ג.

פרק זה ייחודי בכך שהוא משלב בין התייחסות ליעוד הקרקע לבין התייחסות לגוף רגולטורי המנהל את הקרקע. שילוב זה נובע מתפקידה הרחב והרב תחומי של רשות הטבע והגנים בתחומי תכנון, פיתוח, שיקום וניהול השטחים הפתוחים. ייחודה של רט"ג מייצר הזדמנויות לשיתוף פעולה במגוון תחומים: 1. שיקום בתי גידול ושיפור קישוריות ורציפות מסדרונות אקולוגיים על בסיס שטחים מוגנים ושטחים פתוחים בכלל. 2. שיתוף ידע - החל מהמשך עבודה שוטפת בפורום מקצועי משותף ועד לפתיחה לשימוש הדדי של מאגרי המידע השונים של רשות הטבע והגנים ורשות הניקוז. 3. איכות מים- ניטור, תכנון ויישום פעולות להגנה על איכות המים. 4. שיתוף פעולה בתחום הסדרת רעייה, פיתוח תשתיות להכוונת ממשק רעייה בתחום גבעות אלונים, גבעות ריש לכיש ובכלל. 5. שיתוף פעולה בתחום ניהול מבקרים והקמת תשתיות פנאי ונופש. 6. יישום אמצעים מבוססי טבע לניהול נגר והגברת לחול לחול להזנת מאגרי המעינות והאקוויפרים בתחומי שטחים מוגנים. 7. שיתוף פעולה בהיבטים סטטוטוריים שונים החל מדיוק גבולות שטחים מוגנים (ספרייה, כעבייה, מסדרון אקולוגי) ועד להתייחסות משותפת לתכניות מפורטות בתחומי בינוי ותשתיות. 8. ניהול שטח - החל מהיבט של ניהול והכוונת מבקרים ועד להיבט של פינוי פסולת ומניעת ונדליזם.

• **שפה עיצובית אגנית- כלי עבודה מקוון עבור מתכננים במרחב אגן נחל ציפורי**

אחת ממטרות הפרויקט לשיקום אגן הציפורי היא לייצר "תודעה אגנית" - תחושת חיבור ואחריות משותפת של תושבי המרחב הנשענת על תפיסה של האגן כיחידה מרחבית רציפה והמשכית. התודעה האגנית מושפעת, בין השאר, מהעיצוב הפיזי של המרחב ומהאינטראקציות השונות שהוא מזמן למבקרים בו: מפגש בין אנשים וקהילות שונות, מפגש עם הטבע והמרחב הגאופיזי והיכרות עם הערכים והמסרים של הפרויקט, המתווכים דרך עיצוב המרחב והאלמנטים השונים בתוכו.

מטרת פרויקט השפה העיצובית האגנית היא להניח תשתית לפיתוח נופי קוהרנטי, רציף ומתוך חשיבה אגנית. במסגרת הפרויקט מפותח כלי הכולל: עקרונות עיצוב - עקרונות והנחיות לפיתוח המרחב. טיפולוגיות מרחביות - הנחיות תכנון לשילוב של פרטים ותהליכים להשגת תוצר מרחבי מוגדר. קטלוג פרטים - קטלוג פרטים למרחב ציפורי המבוסס על מאפייניו הייחודיים. חומרי עזר - סקרים, דוחות, כלים עיצוביים.

1.7 מתכנון אגני לגיבוש תכניות פעולה

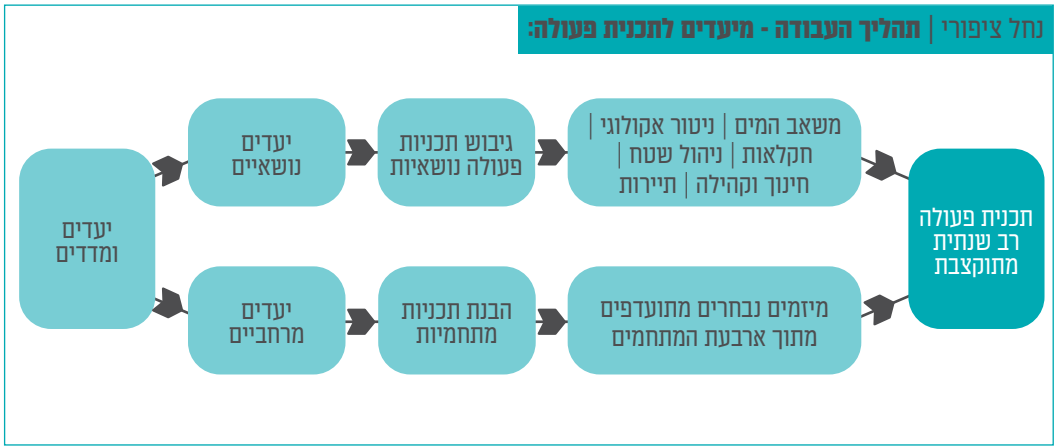
רציונאל לתהליך

בעוד התכנון האגני המקיף והיסודי שנערך הניח תשתית ובסיס איתן תכנית הפעולה חייבה ירידה לרזולוציות מפורטות יותר שיאפשרו לגבש תכניות עבודה אופרטיביות בתחומים השונים. על בסיס התכנית האגנית נגזרו לטובת תכנית הפעולה שני מרכיבים מרכזיים:

תכניות פעולה נושאיות – כוללות תחומים נושאיים המתאפיינים בראייה אגנית כוללת: משאב המים, ניהול השטח, חינוך וקהילה, כלכלה מקומית, ניטור אקולוגי וחקלאות. לכל נושא גובשה תכנית פעולה מפורטת לשנים 2023-2026 על בסיס היעדים שהוגדרו. התכניות שגובשו ע"י אנשי המקצוע השונים הוצגו ואושרו ע"י הצוות המנחה.

תכניות פעולה מרחביות – כוללות תכניות בעלות היבטים מרחביים הנגזרים מהראיה הרחבה הבאה לידי ביטוי בתכנית האב האגנית שגובשה. כל זאת תוך יישום שלה ברמה המקומית המפורטת באמצעות התכנון המתחמי. לשם כך חלקנו את אגן הנחל לארבעה מתחמים וקידמנו את התכנון המתחמי באמצעות ארבעה משרדי תכנון שונים שגיבשו תכנון כולל לכל מתחם וממנו גזרו פרויקטים יישומיים לביצוע.

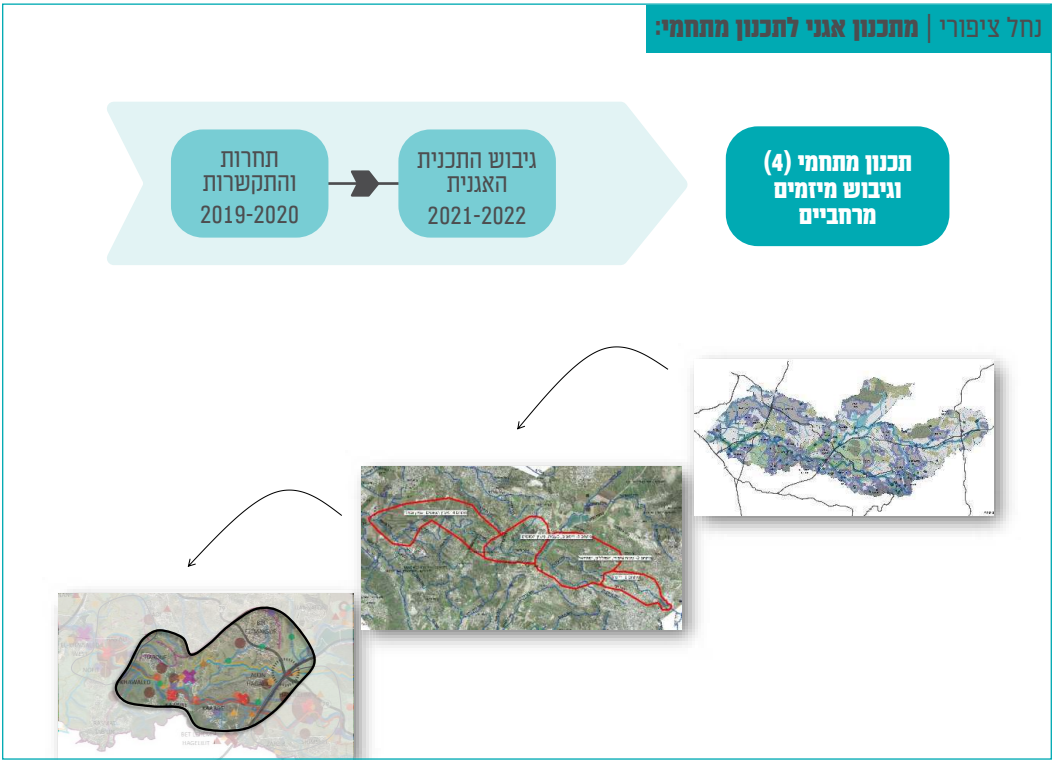
להלן תרשימים הממחישים את התהליך:

כפי שהוצג, תכנית הפעולה מבוססת על תכניות פעולה נושאיות ומרחביות. פרק זה יתייחס להליך העבודה שהוביל לתוצרים של תכניות פעולה מרחביות על בסיס גיבוש תכנית אגנית ותוכניות מתחמיות.

מתכנון אגני לתכנון מתחמי

בעוד התכנון האגני נותן את התמונה הגדולה ונועד להתוות את הכיוון לטווח הארוך, תכנית הפעולה נדרשת לתכנון מרחבי ברמה המקומית וברזולוציה מפורטת. לשם כך נערכה חלוקה של האגן לארבעה מתחמי תכנון שאפשרו ראייה מקומית הנשענת על עקרונות התכנון האגני. מהלך זה אפשר לערוך זיהוי מפורט של פרויקטים הכוללים אומדנים תקציביים.

כל מתחם תוכנן ע"י משרד אחר:

- מתחם מס' 1 - אזור ריינה, תוכנן ע"י משרד אדר' ראמי סכראן ומשרד אלחנאטי, אדר' נוף
- מתחם מס' 2 - מעינות ציפורי ועד מפגש הנחלים ציפורי-יפתחאל, תוכנן ע"י משרד ליג"מ
- מתחם מס' 3 - ממפגש הנחלים ועד מעיין הסוסים- תוכנן ע"י משרד אדר' נוף טוך-סרגוסי
- מתחם מס' 4 - ממעיין הסוסים ועד שפך הנחל לקישון- תוכנן ע"י משרד אדר' נחלת הכלל

אינטגרציה והיזון חוזר בין התכנית האגנית לתכניות המתחמיות

כדי לבצע אינטגרציה בין התכניות הללו, התכניות האגנית הוצגה למתכנני התכניות המתחמיות, והיוותה בסיס לתכניות. כמו כן משרד התכנון "לרמן בן שושן" המוביל את תהליך התכנון מתחילת הדרך, ייעץ לאורך הדרך וסיפק מסמכי רקע רבים שעמדו לרשות המשרדים השונים. בנוסף, יועצי התכנית האגנית בתחומים השונים שימשו כיועצים לצוות התכניות המתחמיות, מה שחיזק עוד יותר את הסינרגיה בין התכניות. במקביל התקיים היזון חוזר הפוך בו התכניות המתחמיות שהוצגו לצוות התכנית האגנית, הזינו אותם בתכניות מפורטות יותר.

02

תכנית פעולה רב שנתית לשיקום אגן נחל ציפורי

כללי

תכנית הפעולה הרב-שנתית לשיקום אגן הציפורי מסכמת עבודה שנערכה במשך למעלה משנה וכללה כפי שתואר מעגלים רבים של גורמים. התהליך הסדור והמובנה שתואר בפרק הקודם הניב תכניות פעולה נושאיות ומרחביות יסודיות וחדשניות אך בהיקף גדול משמעותית מהמסגרת התקציבית של הפרויקט. עובדה זו חייבה אותנו לתהליך של תיעודף על מנת להתאים את תכנית הפעולה לתקציב. תכנית הפעולה שגובשה הינה תוצר של אינטגרציה מושכלת בין מרכיבים נושאים, להם היבט אגני, למרכיבים מרחביים להם ביטוי מקומי. אינטגרציה המבוססת על עקרונות פעולה וערכים מרכזיים שגובשו והיוו את התשתית לתהליך התיעודף שנערך.

תהליך התיעודף

תהליך התיעודף התבסס על תהליכים שהתקיימו לאורך כל השנה החולפת וכללו: מפגשים עם הציבור באגן, עם ראשי הרשויות, משרדי הממשלה, מומחים בתחומי התוכן השונים, תוצרים של צוותי התכנון, סדנה ייעודית של הצוות המנחה ועוד.

כל התובנות שעלו מהמקורות השונים זוקקו ע"י הצוות המנחה והיועץ הארגוני, זיו גפן, אשר ליווה את התהליך, לסט ערכים שהיווה את הבסיס לתהליך ואלו הם:

- נחל בריא בדגש על איכות המים ושיקום אקולוגי
- יצירת מרחב משותף בדגש על סביבת נחל נקיה ובטוחה
- בניית שייכות וזהות ל"מקום שלנו" המייצר אמון והדדיות
- רציפות ונגישות למגוון קהלים
- הקשבה עמוקה ומתן מענה מותאם ורגיש לצרכי ורצונות החברה הערבית
- הנכחה של הנחל ומקור משיכה ארצי
- איזון בין פעולות פיתוח לשמירה והבטחת מערכת נחל טבעית ובריאה
- חיבור פיזי ואנושי בין היישובים לנחל
- ניהול רחב ואינטגרטיבי של המרחב האגני
- פתרונות מותאמים אזוריים ואוכלוסיות
- יצירת הזדמנויות ליוזמות כלכליות/חברתיות מקומיות בדגש תיירות וחקלאות
- ראייה לטווח ארוך וגמישות ביישום
- מודל והשראה

תחומי פעילות מבוססי ערכים ועקרונות

על בסיס סט הערכים שהוגדר הוחלט לתת עדיפות בתכנית הפעולה לקידום ארבעה תחומים מרכזיים בראייה אגנית:

- **פרויקטים סביבתיים** הנותנים מענה לשאיפה לנחל בריא ואשר כוללים טיפול באיכות וכמות המים, שיקום אקולוגי של הגדות, פתרונות אקו-הידרולוגיים מבוססי טבע, הסרת חסמים אקו-הידרולוגיים, ניטור קבוע ורציף ומתן מענה לחקלאות הגובלת בנחל
- **פרויקטים חברתיים** הבאים לתת מענה לצורך בשייכות והזדהות עם המקום כחלק מהקיימות של השמירה על הנחל לאורך זמן וכוללים מענה קהילתי וחינוכי, יצירת מרחב משותף ובניית אמון, שיתוף ומעורבות ציבור ותמיכה בכלכלה מקומית.
- **פרויקטים הקשורים בניהול המרחב** ואשר נועדו לגשר בין הרצון לשמור עליו כמרחב פתוח לכל להיותו נעים ובטוח, בין הרצון לזמן אליו ציבור רחב שיעודד את הכלכלה המקומית לבין הרצון לצמצם את הקונפליקטים עם הקהילות המתגוררות במרחב ופרויקטים אשר נועדו להתמודד עם הפסולת המושלכת במרחב והמתרידה רבים מהציבור.
- **פרויקטים תשתיתיים** אשר נועדו לסייע בניהול כולל של המרחב הכוללים: מיתוג, גיבוש שפה אגנית ואמצעי המסרה; פרויקטים אשר נועדו לסייע בשימור הידע והנגשתו לקהלים שונים, פרויקטים אשר נועדו לתת כלים לשיפור המקצועיות של הרשות.

תכניות פעולה נושאיות

2.1 טיפול באיכות המים ומניעת זיהומים

מצב קיים:

על אף שיפור שחל באיכות המים בשני העשורים האחרונים, היא איננה מספקת והנחל סובל מזיהום לאורך כל השנה למרבית אורכו. הזיהום נגרם משורה של מזהמים ובראשם הזרמת קולחים ממתקני טיפול שפכים במרחב, תחנות שאיבה הסובלות מתקלות כתוצאה מתחזוקה לא ראויה ועדרי בקר ברועים בנחל.

תמונת עתיד:

מקורות הזיהום טופלו, ובנחל מים נקיים הזורמים באופן טבעי, ללא מכשולים וכל השנה. המים מאפשרים פעילות אנושית מהנה ומעשירה. המעיינות באגן משוקמים ומהווים חלק מסיפור המים. מנהיגים מקומיים ומקבלי החלטות, מאמינים ששימוש מושכל במשאבי המים הם הבסיס לתהליכי פיתוח מקיים.

מפתחות להצלחה:

עבודה נחושה ובלתי מתפשרת המבוססת על אפס סובלנות למזהמים וכוללת את רתימת הרגולטורים במשרד להגנת הסביבה וברשות המים. סיוע בגיבוש פתרונות למקורות הזיהום והנעת תהליכים ליישומם באמצעות תקציבים ממשלתיים.

מטרות:

הבטחת איכות מים מיטבית בנחל והסרת זיהומים.

יעדים תוצאתיים (הישגים) ויעדים תפוקתיים (תוצר) לשנות הפריקט:

- צמצום הזרמת הקולחים ב-50% עד 12.2024 והפסקה מוחלטת של הזרמתם לנחל עד שנת 06.2026.¹
- צמצום היקף התקלות מתחנות השאיבה ובעטיין הזרמת השפכים לנחל באמצעות שדרוג 3 תחנות עד שנת 06.2025 ו-3 תחנות נוספות עד שנת 12.2026.²
- שיפור איכות המים בנחל בשיעור של 25% על בסיס ניטור שיתקיים במהלך 06.2023-06.2024 וב-75% על בסיס הניטור שיתקיים במהלך 06.2025-06.2026.³
- טיפול במוקדי זיהום נקודתיים ועונתיים, כגון: מעלה עיינות ציפורי (תשתיות שפכים כושלות), בוסתני סאפוריה (חקלאות ותעשייה), מפגש נחל עילוט (רעיית בקר ות"ש לשפכים), נחל רימונים (רעיית בקר ות"ש לשפכים).
- צמצום זיהום הנחל כתוצאה מרעיית מפורט בתחום החקלאות, סעיף 2.4

הערכה ומדדים להצלחה:

בהתאם לתכנית הניטור של יחידת הניטור של רט"ג אשר תלווה את המהלך ותבחן את העמידה ביעדים שהוגדרו.

שיקולים במיקוד הפעולה:

בהתאם לסקר המזהמים האסטרטגי אשר נערך ע"י יחידת הסקרים של רט"ג והושלם ב-08.2022 בו הוגדרו סדרי עדיפות לפעולה. הסקר הדגיש את הצורך לטפל בשלושה גורמי זיהום עיקריים: מניעת הזרמת עודפי קולחים לנחל; טיפול בתחנות שאיבה לביוב כושלות והרחקת נוכחות העדרים בסמוך לאפיקי הנחלים.

1. נכון לשנת 2022, מסולקים קולחים באיכות משתנה בנפח של כ-1.6 מלמ"ק לשנה.
2. נכון לשנת 2022, מסולקים לסרוגין שפכים גולמיים מכ-6 תחנות שאיבה לשפכים, הסונקות כ-0.95 מלמ"ק לשנה.
3. שיפור איכות המים ייבחן בהפחתת ריכוזי המזהמים האורגניים ובספירות החיידקים.

מנופים מרכזיים לשינוי:

- תמיכת רשות המים במהלך להסטת הקולחים מאגן הציפורי לאגן הקישון ועמק יזרעאל.
- מחויבות תאגידי המים לפעולה בנושא תחזוקת תחנות השאיבה.
- רתימה של משרד החקלאות וקק"ל לעבודה מערכתית להוצאת העדרים מהנחל.
- מחויבות המשרד להגנת הסביבה לאכיפה נמרצת כנגד מזהמים.

שותפים מרכזיים וחלוקת תפקידים:

רשות המים כגורם הרגולטורי במתן מענה להזרמת קולחים והמשרד להגנ"ס כרגולטור האחראי על פעולות האכיפה כנגד גורמים מזהמים.

סיכונים / חסמים ודרכי התמודדות:

- חוסר נכונות לביצוע הפרויקט לפינוי קולחי הסוללים ומנדא כתוצאה מחוסר כדאיות כלכלית תחייב בחינת האפשרות להשתתפות משמעותית יותר מצד הפרויקט.
- העדר המשילות בכל הקשור להגנה על תחנות השאיבה עלולה להוביל להמשך התקלות הגורמות לזיהום הנחל ויחייב התערבות בדרגים הפוליטיים הגבוהים ביותר.
- העדר נחישות ואפקטיביות של מערך האכיפה במשרד להגנ"ס על המזהמים יחייב הצפת הנושא בדרגים בכירים יותר במשרד.

תשומות נדרשות ותקציב מוערך:

- על מנת להשיג את היעדים הרב-שנתיים תוקצבו כ-7 מלש"ח מתקציב הפרויקט בהתאם לפירוט להלן:
- ירכישה של נפח איגום כמענה לתקלות – 3 מלש"ח
- טיוב והגנה על תחנות סניקה – 2 מלש"ח (+השתתפות של התאגידים)
- מנגנוני הגנה למניעת זיהומים בנק' מפתח – 2 מלש"ח
- מערכת להסטת הקולחים מאגן הציפורי – 20 מלש"ח (ע"ח רשות המים והתאגיד)

המשכיות לאחר 5 שנים:

אבטחת השמירה על איכות המים לאחר תום הפרויקט תתבסס על מנגנוני בקרה שיוקמו, בכלל זה ניטור רציף, ומערכת אכיפה היודעת לתת מענה מהיר ובזמן אמת. מומלץ לתקצב את מערך הניטור לחמש שנים נוספות לפחות מתום הפרויקט.

חדשנות:

- תכנית פעולה המבוססת על סקר מזהמים אגני אסטרטגי
- יצירת מנגנוני הגנה על הנחל מפני הזרמות לא רצויות
- שימוש בנתוני אמת של ניטור רציף לדיווח ובקרה על מצב איכות המים בנחל

2.2 הבטחת משטר זרימה טבעי (כמות המים)

מצב קיים:

לאורך עשרות שנים מתקיים ניצול של מי הנחל לכל אורכו, בעיקר לטובת החקלאות. ניצול זה גורם ישירות להפחתת הזרימות הטבעיות בנחל, התייבשות מקטעים בסוף הקיץ ולפגיעה ביכולתו לקיים מערכות אקולוגיות בריאות ומתפקדות.

תמונת עתיד:

משאבי המים באגן הציפורי מנוהלים בצורה מקיימת ובראייה אגנית המבוססת על משטר זרימה טבעי הקושר בין המעלה למורד. המים בנחל מאפשרים פעילות אנושית מהנה ומעשירה, חלק מהמעיינות באגן משוקמים ומהווים חלק מסיפור המים. החקלאים מקבלים מים חליפיים באיכות, כמות ואמינות אספקה מספקת.

מפתחות להצלחה:

יישום תכנית המים תוך הידברות רציפה ומתן מענה ראוי והוגן לחקלאים האחראים לחקלאות האקסטנסיבית לאורך הנחל. גיבוש פתרונות יצירתיים המבוססים על הידברות, רגישות, הבנה ונחישות.

מטרות:

- הבטחת משטר זרימה טבעי בנחל ובאגן על פי המחזור העונתי המבוססת על זרימות טבעיות שמקורן במעיינות ובגאוויות חורף.
- הפסקת השאיבות והתפיסות של מי הנחל ואספקת מים חליפיים באמצעות מערכות הולכה ותאגידי מים אזוריים.
- הקטנת סיכוני הצפות.

יעדים תוצאתיים (הישגים) ויעדים תפוקתיים (תוצר) לשנות הפריקט:

- הפסקת הטיית המים בסכר המאליכ (למעט באירועים שטפוניים חריגים) עד 06.2025
- צמצום השאיבות החקלאיות מהנחל במקטע עין יבקע – חוואלד ב-50% עד 06.2024 וב-80% עד 12.2025.
- צמצום השאיבות החקלאיות מעין יבקע למפגש עם נחל רימונים ב-50% עד 12.2025.
- פיצוי לנחל על כמות המים המשמשים לחקלאות בבוסתני סאפוריה עד 12.2024.

הערכה ומדדים להצלחה:

- עמידה ביעדים שהוגדרו.
- עדיפות להגעה ליעדים בהבנה ובהסכמות.

שיקולים במיקוד הפעולה:

- התמקדות ביישום תכנית המים שאושרה ותוקצבה ע"י רשות המים.
- במסגרת זו שאיפה למציאת פתרונות מוסכמים עם החקלאים.
- גישור בין רשות המים לחקלאי בוסתני סאפוריה בסוגיית המים תוך שמירה על האינטרס של הנחל – מים בספיקה ובאיכות גבוהה המתאימה לצרכי הנחל.

מנופים מרכזיים לשינוי:

- שיתוף פעולה הדוק עם רשות המים
- עבודה עדינה ומושכלת עם החקלאים במטרה לבנות אמון ולגבש הסכמות

4. שפיעה ממוצעת של כ-2.75 מלמ"ק בשנה.

שותפים מרכזיים וחלוקת תפקידים:

- מימוש תכנית המים נעשה בשיתוף עם רשות המים ומאגרי אשר תוך שיתוף החקלאים.
- תכנית מים לכעביה תיעשה בתיאום עם הועד החקלאי.

סיכונים / חסמים ודרכי התמודדות:

- התנגדות החקלאים לתשלום עבור המים והמשך השאיבות, מה שעלול להוביל למאמצי אכיפה מצד רשות המים ולמתח במרחב ותפקיד הפרויקט לגשר בין הצדדים במטרה להגיע להסכמות.
- במידה ואיכות המים בנחל לא תשתפר משמעותית עלולה להיות בעיה לספק אותם כמים באיכות להשקיה לחקלאים זהו עוד קטליזטור לחיזוק הרכיב של מענים לאיכות המים.
- העדר הסכמות בנוגע לשימוש במים בבוסתני סאפוריה עלול להקרין לרעה על כל המרחב ולשם כך על הפרויקט להוביל את השיח בין הצדדים במטרה לגבש הבנות.

תשומות נדרשות ותקציב מוערך:

- לאורך כל שנות הפרויקט ידרשו תשומות של ליווי ויעוץ מקצועי בקידום המהלכים המורכבים ובנוסף תידרש חוות דעת הנדסית בכל הקשור לשדרוג תחנות השאיבה. היקף התקציב למימוש היעדים עומד על 3 מלש"ח בהתאם לפירוט הבא:
- סיוע ביישום תכנית המים – 1 מיליון ש"ח (התקצוב המרכזי, כ-40 מלש"ח, במימון רשות המים).
  - תכנון וביצוע קו אספקת מים באזור כעביה – 1.5 מלש"ח
  - בוסתני סאפוריה – 0.5 מלש"ח לתקופה הפרויקט.

המשכיות לאחר 5 שנים:

יידרש מעקב ובמידת הצורך אכיפה על מנת לוודא שהשאיבות לא חוזרות לנחל ושהעדרים עושים שימוש בשקתות ולא נכנסים לנחל. כמו-כן יהיה צורך למצוא מנגנון לתשלום על המים להשקיית העדרים ובמידה ויהיה פיצוי לנחל במי מערכת על השימוש של חקלאי סאפוריה.

חדשנות:

תכנית מים בהיקף כה גדול הנותנת מענה חלופי לשאיבות לאורך הנחל.

2.3 שיקום אקולוגי ואקו-הידרולוגי באגן

מצב קיים:

לאורך נחל ציפורי מספר מקטעים טבעיים או שעברו שיקום משמעותי אך לאורך חלקים רבים רצועת הנחל צרה ותפקודה האקולוגי ירוד כתוצאה מהפרות רבות והעדר ניהול עקבי.

תמונת עתיד:

הנחל בריא ומבריא והאקולוגיה שלו משגשגת ותומכת במגוון ביולוגי עשיר של מיני חי וצומח מים, גדה וביצה, הטיפוסיים לנחל. באגן מתקיימים מגוון בתי גידול לחים חוץ נחליים. משטר הזרימה אופייני לנחל ים תיכוני, ורצועת הנחל רחבה דיה ומתפקדת כפשט הצפה, כמסדרון אקולוגי וכבית גידול סמוך נחל.

מפתחות להצלחה:

שיקום אקולוגי של נחלים מבוסס על שיחזור דומה ככל האפשר של המאפיינים הטבעיים של המערכת האקולוגית הנחלית וכוללים בין היתר את הרכיבים הבאים (חלקם מפורטים בהרחבה בפרקים אחרים): כמות המים – ספיקה ורציפות הזרימה (פרק 2.2), הרכב המים – כימיה (איכות המים, פרק 2.1 וחקלאות, פרק 2.4), משטר הזרימה (הידרולוגיה), התשתית הפיזית (מבנה הערוץ והקרעית) והביולוגית (צומח מים וצומח גדות) והרכב מיני החי והצומח המתקיימים בנחל ובגדותיו. העיקרון המוביל בשיקום הוא שככל שרכיבים אלו דומים יותר למצב הטבעי כך הנחל צפוי לתמוך במגוון רחב יותר של שירותים לאדם ולסביבה.

מטרות:

- ניהול משאב המים והקרע באגן באמצעות פתרונות מבוססי טבע נוכח שינויים אקלימיים.
- אבטחת זרימת מים רציפה לאורך הנחל, מעינות ציפורי ועד לקישון ובכל חודשי השנה (ראו פירוט, סעיף 2.2).
- סילוק מזהמים ושיפור איכות המים (ראו פירוט, סעיף 2.1)
- הסרת חסמים לתנועת מים, חומרים, צמחים ובעלי חיים ויצירת רציפות הידרולוגית וביולוגית לאורך הנחל.
- קיום בתי גידול מגוונים את טיפוס הנחל.
- קיום פשטי הצפה המסייעים בהפחתת סיכון נזקי הצפות.
- הגדלת מגוון בתי גידול לחים חוץ נחליים.
- הרחבת רצועת הנחל המעוצה למגוון תועלות סביבתיות
- ברוא מיני צומח פולשים לאורך הנחל.

יעדים תוצאתיים (הישגים) ויעדים תפוקתיים (תוצר) לשנות הפרויקט:

- ניהול משאב המים והקרע:
- * יישום פתרונות מבוססי טבע לוויסות הנגר והגברת החלחול במעלה ריינה עד 12.2023 ובשיקום נחל רימונים בשיתוף קק"ל עד 12.2025.
- רציפות הידרו-בילוגית:
- * הסרה והסדרה של חסמים לאורך הנחל. טיפול ב-7 חסמים עד 12.2024 ו-8 נוספים עד 12.2026.
- * ישיפור תפקוד החיבוריות האקולוגית של מעברי כביש⁵.
- הרכב בתי גידול:
- * שיפור המורכבות המבנית של מקטעי הנחל: הסוללים – מפגש הנחלים עד 12.2025; במורד סכר המאליכ עד 12.2024; נחל רימונים עד 12.2025.

5. תאורה פוטופריודית, דרגש יבש, צמחיה, חספוס התשתית, אפיק עם זרימת מים רציפה במפלס מינימאלי של 20 ס"מ וללא חסמים פיזיים.

- פשטי הצפה:
- * יצירת פשט הצפה במורד סכר המאליכ (פרויקט מרליון) המצמצם סיכוני הצפה ומעודד בתי גידול לחים עד 12.2025.
- בתי גידול לחים:
- * שיקום מעיינות במרחב ריינה עד 12.2025 (עין אמת, עין אבל וביר א-תחתני); שיקום בית גידול לח במפגש ציפורי-יפתחאל עד 12.2024; שיקום עינות ציפורי עד 12.2023; שיקום 3 בריכות חורף עד 12.2026 (דגש על אזור שמורת יער סוללים ושמורת יער אלונים בשיתוף עם רט"ג. מעלה ריינה, נחל רימונים ופארק רכסים).
- הרחבת רצועת הנחל המעוצה:
- * הרחבת רצועת הנחל מבוסתני סאפורה עד למפגש הנחלים כולל נטיעות של עצים אופייניים לאזור עד 12.2025 ומטחנת הנזירים ועד חוואלד עד 12.2026.
- מינים פולשים:
- * טיפול כולל במינים פולשים לאורך הנחל עד 12.2023 והמשך תחזוקה שוטפת לאורך כל חיי הפרויקט.

הערכה ומדדים להצלחה:

- עמידה ביעדים שנקבעו.
- תרומה למדדים של איכות ובריאות הנחל בהתאם למדדים הבאים: שיפור במדדי איכות המים (יעד טרם נקבע), עלייה בכמות המים (טרם נקבע), שיפור בכיסוי צומח טבעי בגדות (%) – שיפור במדד RQI, שיפור במדד ה MQI ביחס למצב רצוי, שיפור במדד ה ASPT מ"בינוני" ל"טוב", נוכחות של מינים אינדיקטיביים לתנאי סביבה נאותים (שחריר חלק, סהרונית א"י, שעיר כנף הרשת) במקטעים העליונים של הנחל, התבססות מיני צומח אופייניים לבית הגידול הלח ולגדות, שיפור בתפוצת הצלופח האירופאי והקיפון גדול ראש (קיפון בורי) בין מפגש ציפורי-קישון לעין יבקע, עלייה בשפיעות הפרטים של דגים בתחנות לאורך הנחל ותפקוד תקין של בריכות חורף חדשות ואכלוס ע"י מגוון חסרי חוליות ודו-חיים. מדדים נוספים יבחנו במסגרת הפרויקט.

שיקולים במיקוד הפעולה:

- התמקדות באזורים בהם קיימת אפשרות לריבוי תועלות.
- התמקדות בפעולות אשר יכולות להוות דוגמא והשראה למקומות אחרים.
- התמקדות בפעולות אשר יתרמו לתפקוד האקולוגי הכולל של הנחל.

מנופים מרכזיים לשינוי:

פעולות המלוות בתיעוד ובניטור לפני ואחרי היישום המאפשרות לימוד להמשך.

שותפים מרכזיים וחלוקת תפקידים:

- נושא ניהול הנגר באמצעות מיתון מדרונות ובניית טרסות ונושא נטיעות מותאמות אקולוגית בגדות הנחל בשיתוף קק"ל
- נושא המורכבות המבנית והרחבת רצועת הנחל בשיתוף רט"ג והגנ"ס
- נושא פשטי הצפה בשיתוף האיחוד האירופאי והחקלאים
- פיתוח סל כלים לניטור והערכת הצלחת שיקום בשיתוף עם מדינת NRW (גרמניה)
- טיפול במינים פולשים בסיוע הקהילה

סיכונים / חסמים ודרכי התמודדות:

- העדר שיתוף פעולה מצד קק"ל בכל הקשור לסוגיית ניהול הנגר יחייב הגברת המאמץ לחבר אותם להזדמנויות שבכך עבורם.
- התנגדות של בעלי קרקע להרחבת הגדות או שיקום המעיינות תחייב להביא לשולחן פתרונות יצירתיים וגמישות מחשבתית.

תשומות נדרשות ותקציב מוערך:

- על מנת לתת מענה ליעדים נדרש למנות אקולוג במשרה מלאה מטעם הרשות לניהול התחום. בהיבט הכספי מרבית תקציבי השיקום מגולמים במסגרת הפרויקטים המרחביים ונאמדים בעשרות מיליוני ש"ח. מעבר לכך הוגדר תקציב בהיקף של 5.9 מלש"ח בהתאם לפירוט הבא:
- הסרת חסמים הידרו-בילוגיים – 1.6 מלש"ח.
  - שיקום מעיינות ובריכות חורף – 1.0 מלש"ח
  - טיפול במינים פולשים – 0.6 מלש"ח
  - אקולוג רשותי – 0.7 מלש"ח
  - ניטור אקולוגי (כולל איכות המים) – 2 מלש"ח

המשכיות לאחר 5 שנים:

הפעולות המתוכננות יתנו בסיס איתן להמשך שיקום טבעי של מרבית רצועת הנחל אך ידרשו פעולות תחזוקה שוטפות, הטמעת תובנות שיעלו כתוצאה מהניטור וככל שיתאפשר להרחיב את השיקום לאזורים נוספים.

חדשנות:

- ביצוע פרויקטי הדגמה חדשניים ברמה הארצית
- הנחת תשתית מידע רחבה ומגוונת לפני תחילת הפרויקט
- ניטור כולל ורחב לאורך כל שנות הפרויקט
- בניית מערך כלים לניטור אינטגרטיבי והערכת מצב אקולוגי ככלי לקבלת החלטות
- מענה מערכתי לנושא המינים הפולשים
- מענה מערכתי לנושא של מעברי כביש וחסמים הידרו-בילוגיים
- אקולוג רשותי

2.4 חקלאות משגשגת ומקיימת באגן

מצב קיים:

יחסים מורכבים בין הסביבה החקלאית לסביבה הטבעית של האגן על שטחים ומשאבים. פיתוח ושיקום הנחל מהווה אתגר להמשך העיבוד החקלאי במתכונתו הנוכחית מצד שני המשך הממשקים החקלאיים הנוכחיים תורמים בעיות סביבתיות שיש לטפל בהן במסגרת מאמצי שיקום הנחל. מבחינה נופית החקלאות היא המעצבת את נופי האגן במובן החיובי.

תמונת עתיד:

החקלאות באגן משגשגת, מקיימת וסביבתית ומהווה מודל לניהול אפקטיבי של ממשק חקלאות-נחל-מבקרים. הממשק בין החלקות המעובדות לנחל הוא ממשק מטיב לכל הצדדים והחקלאים ולוקחים חלק פעיל בשיקום האגן ע"י פעולות ממשק בסביבה החקלאית. החקלאים מתפרנסים בכבוד מעבודתם והפעילות באגן לא פוגעת בהם ופעילותם לא פוגעת בשיקום הנחל. המרחב כולל נופ של חקלאות מסורתית וזעירה המתפתחת כחקלאות נישה סביבתית המחברת את הקהילות המקומיות. אספקת המים לחקלאים מוסדרת וכלכלית ומתקיים שיח מתמשך עם החקלאים לגבי אפשרויות נוספות ליצירת ערך משותף. עדרי הבקר והצאן במרחב האגן מנוהלים בצורה שאינה פוגעת במרחב הנחל ובאיכות המים, ומהווים כלי ממשק לניהול המרחב הטבעי באגן. מתפתחת סינרגיה טובה בין הפעילות החקלאית לתיירותיות.

מפתחות להצלחה:

התמודדות עם אתגרים מבניים והיסטוריה של ממשק החקלאות/ניהול אגני. פיתוח כלים מעשיים כגון מנגנוני פיצוי אפקטיביים אשר יוכלו לשמש רשויות/גופים נוספים בקידום יחסי חקלאות-סביבה-נחל. מתן מענה לצרכים ואתגרים שבאים מקהילת החקלאים תוך בניית אמון ושותפות.

מטרות:

- יישום תכנית מים כמפורט בסעיף 2.2 לעיל שתאפשר בטחון הן לחקלאות האינטנסיבית והן לזו האקסטנסיבית בצרכי ההשקיה באופן שמביא לצמצום או אף להפסקה של שאיבת מי הנחל, להרחבת השטח המעובד ורווחיות הפעילות זאת, תוך הסכמה מצד החקלאים והתחייבות רשות המים.
- הפיכת החקלאות באגן ציפורי לסביבתית יותר באמצעות צמצום הפגיעה הסביבתית שלה.
- פיתוח כלי ממשק לניהול החיץ בין החקלאות לסביבה הטבעית ולבתי הגידול הלחים בפרט.
- מזעור הפגיעה הסביבתית של הרעייה באפיק הנחל ע"י הסדרתה באופן שישדרג את יצרנות בעלי החיים, רווחתם וכלכלת המגדל.
- הסדרת מבנים התומכים בחקלאות ובחינת האפשרות לשימושים תיירותיים במרחב החקלאות המגזרית.

יעדים תוצאתיים (הישגים) ויעדים תפוקתיים (תוצר) לשנות הפריקט:

- הרחבת השטח המעובד:
- * בהינתן שתכנית המים מיושמת, הגדלת השטח המעובד של החקלאות המגזרית מ-400 ד' ל-1,000 ד' עד 12.2026.
- חקלאות סביבתית:
- * הפיתוח 10 פרוטוקולים לניהול אגרו-אקולוגי תומך נחל/סביבה עד 12.2023. קישור של לפחות 5 מהפרוטוקולים לנהל תמיכה ישירה של משרד החקלאות עד 12.2026
- * לפחות 5 פרויקטים פיזיים לצמצום סחף הקרקע משטחי החקלאות הסמוכים לנחל, בנקודות בעלות סיכון גבוהה, כולל ניטור.
- * יישום מתקן טיפול בתשטיפים ב-3 חצרות חקלאות אינטנסיבית (1,000 דונם ומעלה) עד 2026, כולל ניטור.

- הקטנת ריכוזי חומרי ההדברה בנחל המרכזי בכ-40% עד 12.2026.
- * הטמעת שיטות עיבוד (כלי ניהול) וטיפול חדשניות שאינן ננקטות היום. מבוסס על קורס מקצועי חדשני אחד כל שנה עם כ-10 משתתפים וסיור מקצועי אחד להשראה עם כ-10 משתתפים.
  - * יזום מחקר מעשי בנושאים אגרו-אקולוגיים במרחב האגן. לפחות פרויקט אחד בשנה ולפחות 5 עד 12.2026 (כולל שת"פ עם משק המודל בנווה יער).
  - * הגעה להסכמות עם חקלאים על יישום / בחינת הפרוטוקולים בתמיכה ישירה – 500 דונם עד 2026. יעדי ביניים: 50 דונם עד סוף 2023. תוספת של 150 דונם כל שנה עד סוף 2026.
  - * גיבוש שותפות חקלאות המורכבת מכל הגורמים הרלוונטיים. מעורבות עקבית של השותפים לאורך תקופת הפרויקט. הרחבת השותפות מעבר לתחומי הפרויקט עד 2026. מימון משלים לתמיכה ישירה במימון או שווה ערך.
  - הסדרת הרעייה:
    - * יישום והטמעת הסכם הרעייה עם קיבוץ הסוללים עד 12.2023.
    - * הסדרת 30% מהמשקים העוסקים בגידול בע"ח תוך 3 שנים ו-50% תוך 5 שנים מול גופי המנהלים שטחי מרעה (משרד החקלאות, קק"ל, רמ"י, מועצות אזוריות). כולל טיפול בפסולות הקשורות לעדרים.
    - * הסדרת שקתות והצללה ב-5 נקודות מרוחקות מאפיק הנחל עד 06.2024 וב-10 נקודות עד 06.2026.
    - מבנים תומכי חקלאות:
      - * ביצוע פיילוט תכנוני לדוגמא באזור כעבייה. עד 06.2023 התנעת הליך התכנון על בסיס הבנות עקרוניות עם הועדה המקומיות והמחוזית.

הערכה ומדדים להצלחה:

- עמידה ביעדים שהוגדרו בהתאם למדדים המפורטים בתכנית הפעולה.
- שינוי עמדות בקרב החקלאים ביחס לצורך לגדל בצורה סביבתית יותר.
- אימוץ תובנות מרכזיות ע"י משרד החקלאות ויישומן במקומות אחרים ובסקאלות גדולות יותר.
- צמצום השפעות הפעילות החקלאית על הנחל: הפחתה בכמות הסחף, חומרי הדשן ומחומרי ההדברה.

שיקולים במיקוד הפעולה:

- עבודה במקביל, הן מול החקלאות האינטנסיבית (הקיבוצית) והן מול החקלאות האקסטנסיבית.
- התמקדות היכן שקיימת נכונות לשיתוף פעולה על מנת לייצר הצלחות שיניעו המשכיות.
- עבודה בתיאום עם משרד החקלאות והמשרד להגנת הסביבה
- נושאים להם השפעה משמעותית על בריאות הנחל באמצעות צמצום ומניעת זיהומים והפרות באפיק הנחל.

מנופים מרכזיים לשינוי:

- שיתוף פעולה עם משרד החקלאות וגורמים מייצרי ידע.
- בניית אמון מול החקלאים.

שותפים מרכזיים וחלוקת תפקידים:

- משרד החקלאות כרגולטור היכול גם לתמוך תקציבית.
- מגדלים מרכזיים, הן בחקלאות האינטנסיבית והן האקסטנסיבית, אשר יכולים להשפיע ולהקדיש על האחרים.
- תכנית להקמת שקתות בשיתוף החקלאים, משרד החקלאות והגופים המנהלים את השטח (קק"ל ורט"ג)
- גורמים מייצרי ידע שיעזרו ביישומם במרחב החקלאי של ציפורי.

סיכונים / חסמים ודרכי התמודדות:

- פערי תפיסות מול משרד החקלאות, רמ"י ומשרד הפנים והעדר שיתוף פעולה יחייבו השקעה רבה יותר ברתימה שלהם למהלך או מציאת דרכי פעולה עצמאיות בכל הקשור לשיקום האקולוגי של הנחל ואף ויתור על יעדים שאינם קריטיים להיבטי השיקום.
- משברי אמון העלולים להיווצר בגלל עיכובים בתכנית המים, זיהום בנחל והגבלות על המגדלים מצד משרד הבריאות, מחלוקת עם רשות המים בנושא בוסתני סאפוריה וכד' אשר יפגעו ברצון לשתף פעולה. בכדי למזער את הסיכון נדרש להשקיע זמן רב בבניית האמון באמצעות שיח שוטף, גלוי ושקוף.
- מציאת פתרונות Win-Win עבור החקלאים והסביבה (מיתון הצפות באמצעות פתרונות מבוססי טבע, הקצרת מים חלופיים המבטיחים כמות ואיכות להשקייה- חקלאית בלתי מוגבלת).

תשומות נדרשות ותקציב מוערך:

- התקציב הרב שנתי לתחום החקלאות עומד על 4.7 מיליון ₪ בהתאם לפירוט הבא:
- יישום תכנית המים (כולל תהליכי הידברות) – 0.6 מלש"ח
- חקלאות מקיימת – 1.6 מלש"ח
- הסדרת הרעייה לאורך הנחל – 1.0 מלש"ח
- הקטנת הפגיעה הסביבתית – 1.5 מלש"ח

המשכיות לאחר 5 שנים:

- הפרויקט מבוסס על פיילוטים רבים אשר נועדו למצוא את האיזון בין צרכי החקלאים לצרכים הסביבתיים, מתוך הבנה שהקיימות לאורך זמן תישמר רק אם המיזמים יהיו מבוססים על Win-Win. כמו-כן הפרויקט מבוסס ונשען על שיתוף פעולה מלא עם משרד החקלאות בכדי להבטיח את הקיימות שלו לאחר שנות הפרויקט.
- המשכיות מותנית גם בשינוי מקצועי ותפיסתי ברנ"ק שתצטרך להוביל תהליכים מול העולם החקלאי בעתיד כחלק מהתפתחותה לרשות אגנית.

חדשנות:

- הסדרת בטחון השקייתי לחקלאות המגזרית וקידום נוף חקלאי מגוון בעמק המרכזי של הנחל
- הסדרת חלק מהרעייה באגן על בסיס אקולוגי והקטנת ההשפעה השלילית בנחל ופיתוח כלים לניהול עדרים מוסדרים ולא מוסדרים
- איתור ואפיון גורמי הפרעה מהפעילות החקלאית לתפקוד מערכת הנחל וטיפול בהם (זיהום דיפוזי)
- יישום ממשק ניהול חקלאות סביבתית תוך מעורבות החקלאים לפי פרוטוקולים מוסכמים; שילוב חקלאים נבחרים בממשק סביבתי באגן .
- סל כלים לשת"פ חקלאי-סביבתי (מימון, העברת ידע, כלים גנריים SCALABLE) בשילוב משרד החקלאות
- הסדרת מבנים תומכי חקלאות ותיירות במוקדים מרכזיים.

2.5 פיתוח נופי, טיילות ושפה עיצובית

מצב קיים:

נחל ציפורי עבר פיתוח מואץ בעשור האחרון, בעיקר בכל הקשור ביצירת שביל נחל רציף לאורך כ-15 ק"מ, פיתוח אשר הוביל לגידול מספר המבקרים ובהתאם לעלייה במספר הקונפליקטים בין המשתמשים השונים הפוגעת בהנאת המשתמשים מחד ומעצימה את המתחים עם הקהילות המקומיות. בנוסף, בעוד החלק המרכזי של הנחל עבר כאמור תנופת פיתוח, חלקו העליון והתחתון לא זכו לכך וסובלים מתת פיתוח.

תמונת עתיד:

פיתוח המרחב מתייחס לאגן כולו, באופן המנכיח את הנחל לכל אורכו עבור תושביו ומבקרי, ומכוון ליצירת רוחה וטוב משותף. הפיתוח מעודד חדשנות, יצירתיות, התנסות ומחקר, ומהווה מודל והשראה לתכנון, פיתוח וניהול אגני. הפיתוח מאזן היטב בין הרצון בפיתוח והנגשת הנחל, לבין שמירת הנחל כמקום של טבע ולשיקומו האקולוגי. הפיתוח מאפשר מגוון פעילויות וחוויות שונות, שהות בטוחה, לימוד ומפגש אנושי וביטוי לסיפור המקומי ולמגוון תרבותי וזהויות. מרחבים שונים מפותחים בעצמות שונה בהתאמה למקום ולאנשים. תשתיות המבקרים מפותחות, המידע והשבילים נגישים לכל, מחברים למוקדי עניין קרובים ולשבילים ארציים ומועצתיים והתנועה בהם מופרדת. רצועת הנחל מקבלת את הכבוד והמקום שלה והבינוי מתרחק ממנה ונעשה בצמידות לפיתוח קיים. התשתית הנופית, ההיסטורית, התרבותית, והארכיאולוגית מטופחת כחלק מיצירת תודעה וגאווה מקומית. המעיינות משוקמים כמוקדי עניין וסיפור מקומי.

מפתחות להצלחה:

פיתוח בהתאם לעקרונות התכנון האגני ובהתאם לשפה העיצובית לצד פיזור המשתמשים במרחב ויצירת רשת מבואות ושבילים אגנית.

מערות:

- פיתוח מערך פנאי ונופש רב יומי המאפשר חוויית ביקור מעשירה ומשמעותית תוך מתן ביטוי למגוון הרחב של ערכים ונושאים.
- פיתוח מבואות כניסה לנחל המייצרות פיזור של הקהל במרחב ומאפשרות פיתוח של כלכלה מקומית.
- יצירת מערך שבילים, ארציים, אזוריים ומקומיים, המדבר בשפה אחת, בהירה וקוהרנטית.
- יצירת מערך שבילים המנגיש מקטעי נחל לאוכלוסיות בעלות צרכים מיוחדים.
- יצירת שביל נחל המאפשר רצף הליכה ממעלה האגן ועד למפגש עם הקישון.
- יצירת חיבורים פיזיים בין הישובים לנחל.
- גיבוש שפה עיצובית אגנית שתניח תשתית לפיתוח נופי קוהרנטי ורציף ותגדיר עקרונות תכנון משותפים למגוון בעלי העניין עבור פיתוח באגן.

יעדים תוצאתיים (הישגים) ויעדים תפוקתיים (תוצר) לשנות הפריקט:

- מערך פנאי ונופש – (לאורך כל שנות הפריקט):
  - * הפרדת תנועות לסוגיהן עם עדיפות לתנועת הולכי רגל לאורך הנחל.
  - * יצירת מנופים להתפתחות כלכלה מקומית בהקשר של הנחל.
  - * צמצום קונפליקטים בין המבקרים לתושבים.
  - * יצירת מגוון אפשרויות למגוון קהלים.
  - * מיתון לחץ המבקרים באמצעות פיזור מוקדים במרחב.
- מבואות כניסה:
  - * השלמת מבואה ראשית בעינות ציפורי ומבואות משניות במעלה ריינה ובבסמת טבעון עד 12.2023.
  - * השלמת מבואות ראשיות בכעביה, בראס עלי ובסוללים ומבואות משניות בביר אל מכסור ובחזואלד עד 12.2025.

- יצירת מערך שבילים:
- * השלמת תכנון כולל לארגון מערך הטיילות והמסלולים במרחב והנכחה שלו עד 12.2023 .
- * שינוי תוואי שביל ישראל בזיקה לתכנית השיקום של הנחל עד 12.2024
- * ביצוע השילוט המלווה למערך השבילים יעשה בהדרגה במהלך שנות הפרויקט.
- מקטעים מוגנים:
- * הסדרת 2 מקטעי שביל מוגנים לבעלי צרכים מיוחדים עד 12.2024 ושני מקטעים נוספים עד 12.2026.
- יצירת שביל נחל רציף:
- * השלמת שביל נחל רציף מעינות ציפורי ועד חוואלד עד 12.2024 ושביל נחל רציף לאורך כל הנחל מראשיתו ועד המפגש עם הקישון עד 12.2026.
- * הצבת 'אבני מיל' לאורך השביל המנחות את התפיסה האגנית מחד ואת הרציפות מאידך, יבוצע במקביל ובהתאם ללוח הזמנים שפורט לעיל.
- חיבור הישובים לנחל:
- * יצירת שבילים מחברים לנחל מכעביה, בסמת טבעון ומעלה ריינה עד 12.2023. שבילים מחברים מזרזיר וראס עלי עד 12.2024.
- שפה אגנית:
- * עד 06.2023 השלמת מסמך נגיש הכולל: עקרונות עיצוב לפיתוח המרחב, טיפולוגיות מרחביות לשילוב פרטים להשגת תוצר מרחבי מוגדר, קטלוג פרטים למרחב המבוסס על מאפייניו הייחודיים וכלים עיצוביים.
- * אימוץ השפה האגנית ע"י הגורמים המנהלים שטח במרחב (קק"ל, רט"ג, רשויות מקומיות) עד 12.2023.
- * הטמעת השפה האגנית בכל הפרויקטים המרחביים תוך היזון חוזר ולמידה מהניסיון שילך ויצטבר לאורך שנות הפרויקט.
- * עד 12.2023 השלמת מסמך המסכם את התהליך, כולל תובנות, במטרה להוות השראה למקומות אחרים בארץ.

הערכה ומדדים להצלחה:

- עמידה ביעדים המפורטים.
- שיפור בחוויית הביקור, בכלל זה בהעברת התכנים של האגן בהשוואה לסקר שנערך ב-08.2022.
- הורדת לחץ המבקרים על הנחל באמצעות פיזור המבואות.
- עלייה בכמות ומגוון המבקרים באמצעות שביל נחל רציף וקטעים מוגנים.
- חיזוק החיבור בין הישובים לנחל באמצעות השבילים המקשרים
- שפה עיצובית - תחושת חיבור ואחריות משותפת של תושבי המרחב הנשענת על תפיסה של האגן כיחידה מרחבית רציפה והמשכית.

שיקולים במיקוד הפעולה:

- מתן מענה לצרכי היישובים
- ראייה כוללת של מוקדי העניין בנחל, דרכי הגישה והמבואות אליהם והקישוריות ביניהם ולבין היישובים
- מתן קדימות לנושא הרוחבי של השילוט וההסברה.
- הטמעת השפה האגנית בפרויקטים המקודמים.

מנופים מרכזיים לשינוי:

- יצירת שפה אחידה לשילוט לאורך הנחל.
- קישוריות בין מרחבים ומוקדים באגן
- יצירת שביל נחל רציף ומשמעותי

שותפים מרכזיים וחלוקת תפקידים:

הגופים מנהלי השטח (קק"ל, רט"ג, רשויות מקומיות) באימוץ השפה האגנית, בכלל זה השילוט.

סיכונים / חסמים ודרכי התמודדות:

- העדר הסכמות לשטחי מבואות ותוואי שבילים. פתרונות אפשריים יכללו שינויי תכנון ו/או פיצוי לבעלי הזכויות או החזקה בקרקע.
- הסתייגות של הגופים מנהלי השטח לשפה העיצובית מה שיחייב גיבוש הבנות מחודשות.

תשומות נדרשות ותקציב מוערך:

מרבית התקציבים לתחום זה מגולמים בעלויות הפרויקטים המרחביים ויגיעו מהקרן לשטחים פתוחים וככל שירקום עור וגידים המהלך לשילוב תקציבים מהחלטת הממשלה (550) לחיזוק החברה הערבית או החלטות ממשלה אחרות.

בנוסף לתקציבים הפרויקטאליים הוקצבו 3.9 מלש"ח לצרכים הבאים:

- שילוט אחיד (כולל 'אבני מיל') – 2.2 מלש"ח
- הנגשה לצרכים מיוחדים – 1.2 מלש"ח
- הטמעת השפה האגנית – 0.4 מלש"ח

המשכיות לאחר 5 שנים:

הפיתוח המתוכנן צפוי למשוך ציבור גדול יותר לנחל ולכן הקיימות לטווח הארוך תבוא לידי ביטוי בעיקר בניהול המרחב והתחזוקה השוטפת שלו.

חדשנות:

- שפה עיצובית לאגן כולו.
- הנגשת הנחל לבעלי צרכים מיוחדים בהיקף נרחב.

2.6 חינוך וקהילה ומעורבות בעלי עניין

מצב קיים:

עושר של קהילות עם פוטנציאל שאינו ממומש לרווחה קהילתית ואזורית. אי שוויון במשאבים ובכוחות בין חברי קהילות ורשויות שונות במרחב, המוביל לתחושות ניכור ולקונפליקט בין משתמשים בנחל. היעדר יזמות ופרואקטיביות בהתמודדות עם אתגרים במרחב. אוכלוסייה מגוונת החיה במצב של גב אל גב בין חברי קהילות שונות ובין התושבים לרשויות. יש צורך בשינוי לפיתוח פנים מול פנים להגברת הממשקים בין האוכלוסיות והרשויות כאשר הנחל מהווה עוגן מחבר ומפגש.

תמונת עתיד:

תושבים החיים לאורך נחל ציפורי המשוקם ובעלי העניין במרחב, לוקחים אחריות על מרחב הנחל וחלק פעיל בטיפוחו ובניהול תוצאות פרויקט השיקום.

מרחב הנחל מהווה מקום מפגש קהילתי וחינוכי, מרחב בילוי בחיק הטבע לקהילות האזור ותוואי המחבר בין קהילות. תושבים בכל קבוצות הגיל מרגישים שהנחל שלהם מספק להם אפשרויות מגוונות ללמוד ולהתפתח, להכיר שכנים למרחב, לפעול ולהשפיע, ולחוות ערך ומשמעות. לחברי קהילות הנחל חיים מקיימים במרחב משותף תוך איזון בין שמירה על צורכי הטבע והסביבה לבין מענה על צורכיהם.

מפתחות להצלחה:

שיתוף ציבור ופיתוח מנהיגות סביבתית במסגרת שיקום מרחב נחל ציפורי, יתרמו למעורבות ולקבלת אחריות של תושבי הסביבה על מרחב הנחל. בניית שיתופי פעולה כמפתח לניהול מרחב מורכב עם ריבוי בעלי עניין וכאסטרטגיה לשמירה על תוצאות השיקום ואיגום משאבים.

מטרות:

- פיתוח מנהיגות ועבודה עם פעילים
- שותפות הציבור ובעלי העניין כחלק משיקום מרחב הנחל ובכל תחומי הפרויקט
- קידום יזמות כלכלית-חברתית כחלק משיקום מרחב הנחל
- יצירת זהות, מקום ומרחב משותפים באמצעות עשייה חברתית, חינוכית וסביבתית
- פיתוח מודעות סביבתית ככלי ליצירת שינוי סביבתי

יעדים תוצאתיים (הישגים) ויעדים תפוקתיים (תוצר) לשנות הפרויקט:

- פיתוח מנהיגות:
  - * הכשרות בנושאי מנהיגות לכ-100 בעלי תפקידים ברשויות במסגרת 4 הכשרות שנחיות ברשויות המקומיות באגן עד סוף 2026.
  - * היקף יוזמות סביבתיות המקודמות ע"י רשויות האגן (כגון גינון מקיים המונע יצירת נגר מזוהם, מניעת שימוש בחד"פ, עידוד פרויקטים ליצירת אנרגיה מתחדשת במרחב הנחל, או טיפול משותף במפגעי פסולת) - לפחות 4 יוזמות בכל אחד מהמרחבים עד סוף 2026.
  - * מספר משתתפים מקרב הקהילות שעברו הכשרה בנושאי מנהיגות - לפחות 80 תושבים המובילים לפחות 30 יוזמות בנות קיימא עד סוף 2026.
- שיתוף ציבור ובעלי עניין:
  - * קהל מקצועי - פרסומים על בסיס חודשים בבלוג ציפורי. יתקיימו לפחות שני סיורים מקצועיים בשנה. יתקיימו לפחות 3 וובינארים בשנה (ראו גם סעיף 2.9).
  - * ציבור ובעלי עניין מקומיים - פרסום ניוזלטר על בסיס חודשי. סביב כל פרויקט פיתוח יתקיים הליך המערב את בעלי העניין. כנס לחשיפת הפעילות אחת לשנה.
  - * ציבור רחב - אתר אינטרנט שיעלה לאור עד 12.2023 (ראו גם סעיף 2.10).

- * גופים שותפים – שותפות אגנית אשר תתכנס לפחות פעמיים בשנה. צוות מלווה אשר יתכנס לפחות 6 פעמים בשנה.
- * רמת מעורבות הציבור המקומי בהליך השיקום כפי שמתבטאת במספר מפגשים ורמת השתתפות במפגשי שיתוף בכל פרויקט (איכותני).
- * רמת מעורבות מקבלי ההחלטות בהליך השיקום כפי שבאה לכדי ביטוי בקיום מפגשי שותפות אגנית והיקף משתתפים (איכותני).
- * רמת המעורבות של הרשויות המקומיות בהליך השיקום כפי שבאה לכדי ביטוי בהשתתפות במפגשים רשמיים ואזורים (איכותני).
- יצירת מקום ומרחב משותף:
- * הטמעת "סיפורי המקום" בפעילות החינוכית והפיזית.
- * אירועים שנתיים לקהילות המקומיות לפי מתחמים ולפי נושאים ועליה במספר המשתתפים משנה לשנה.
- * הקמת ואן (ניידת) לפעילות קהילתית והפעלתו ע"י פעילים משנת 2024.
- חינוך ופיתוח מודעות סביבתית:
- * פיתוח תכנית חינוכית כחלק ממודל חינוכי חדשני, כולל פיתוח מדדי הערכה עד יוני 2023 והפעלתה בהיקפים משתנים בכל בתי הספר ביישובים לאורך הנחל עד סוף 2026. (בתחילת יישום המודל, התמקדות בבתי ספר ביישובים על ציר הנחל כגון איבטין, ראס עלי, כעביה-טבאש-חג'רה, ריינה)
- * פיתוח, הקמה והפעלה של מוקד חינוכי מחקרי לנושא הנחלים בהתאם לחלופות שיבחנו בהמשך (כגון מרכז פיזי או מרכז נייד).

הערכה ומדדים להצלחה:

- עמידה ביעדים המפורטים בתכנית הפעולה.
- יעדים איכותניים כלליים יפותחו כחלק מהתכנית להערכה מעצבת לאורך שנות הפרויקט.

שיקולים במיקוד הפעולה:

- הגברת המעורבות ולקידום אחריות מצד הרשויות המקומיות והתושבים.
- הגברת תחושות אמן ושותפות בין הקהילות לאורך הנחל.
- בחינת תפיסות חינוכיות חדשניות בנושאי שיקום נחלים.
- יצירת רשת פעילים ותומכים בעזרת מערך הפצת ידע מפולח עפ"י קהלי יעד.
- תועלות כלכליות לתושבי האגן גם כאמצעי לקידום שמירה על מרחב הנחל ויצירת תחושת שייכות.

מנופים מרכזיים לשינוי:

- הגברת המעורבות והשותפות של ה'שחקנים' השונים בפרויקט, בדגש על גיוס החברה הערבית לפעילויות.
- חשיבה מחוץ לקופסא בהקשר החינוכי (מרכז חינוכי נייד, תכניות ומערכי שיעור והדרכה חדשניים).
- גמישות ונגישות המאפשרים לקדם את מטרות הפרויקט בטווח הקצר ולהתמודד עם שינויים במרחב (ואן קהילתי, מרכז חינוכי נייד).
- יצירת הצלחות קטנות המצליחות להוביל להרחבת המעגלים.

שותפים מרכזיים וחלוקת תפקידים:

- לרשויות ולקהילות המקומיות תפקיד מרכזי בלקיחת אחריות על מרחב הנחל שיבטיח את הקיימות שלו לאורך שנים.
- משרד החינוך והמשרד להגנה בעלי תפקיד משמעותי בהטמעת היוזמות במסגרות השונות.

- שיתוף פעולה קיים ומתפתח עם גופים הפועלים במרחב: רט"ג, קק"ל, ובמיוחד באזורים בתחומי אחריותם.
- שיתופי פעולה עם גופים אקדמיים לליווי, מחקר והכשרה (מכללת עמק יזרעאל, מכללת אורנים, טכניון).

סיכונים / חסמים ודרכי התמודדות:

- תחושת ניכור ואכזבה מצד הרשויות והקהילות שתפגע ברמת המעורבות שלהם תחייב להתחבר ל'כאבים' שלהם ולהשקיע בהם משאבים על מנת לרתום אותם מחדש.
- קושי של תושבים ובעלי עניין לקחת אחריות ולהמשיך מעורבות והובלה לאורך זמן- נדרשים ליווי ושמירה על ערוצי תקשורת פתוחים לאורך זמן תוך זיהוי קשיים וחולשות ותמיכה לפי הצורך.

תשומות נדרשות ותקציב מוערך:

- להובלת כל המהלכים המפורטים בתכנית הפעולה ידרשו תשומות משמעותיות של כח אדם רשותי (רכזת קהילה, רכזת חינוך, מנהלת היחידה ועזרה אדמיניסטרטיבית) ולעיתים גם חיצוני (איש.ת. ניו-מדיה ואינטרנט).
- תקציב נדרש לשנות הפרויקט כ-13.1 מלש"ח בחלוקה הבאה:
- כח אדם ברשות אשר ירכז את הפעילות – כ-1.8 מלש"ח
- פיתוח מנהיגות ועבודה עם פעילים – כ-2 מלש"ח
- עידוד יוזמות של כלכלה מקומית – כ-0.8 מלש"ח
- שיתוף ציבור ובעלי עניין – כ-1.2 מלש"ח (תקציב להקמת האתר בסעיף 2.10)
- יצירת מקום ומרחב משותף – כ-2.5 מלש"ח (מתוך זה 700 אלש"ח להקמה ו-1 מלש"ח להפעלה של ואן קהילתי).
- פיתוח מודעות סביבתית – כ-4.8 מלש"ח (מתוך סכום זה, 1.6 מלש"ח להקמה ו-1.4 מלש"ח להפעלה של ואן חינוכי-מחקרי).

המשכיות לאחר 5 שנים:

- חלק ניכר מתכנית הפעולה נועד לבנות תשתית שתעודד לקיחת אחריות על הפרויקט לאחר סיומו אולם ידרשו משאבים להבטיח את המשכיות שלו.

חדשנות:

- מנהיגים ופעילים קהילתיים, יהודים וערבים, מעורבים, אנפתיים ולוקחים אחריות על המרחב בכל אחד ממתחמי הפרויקט.
- רשויות וגופים במרחב, יהודים וערבים, פועלים בצורה מתואמת ומגבירים כוחות ושיתופי פעולה באופן המגדיל את ההשפעה המיטיבה של הפעילות על מרחב הנחל.
- נחל ציפורי נמצא בתודעה וכמוקד עניין חינוכי, מחקרי וחברתי ברמה הארצית.
- ואן חינוכי המאפשר למידה ומחקר ומחזק את הקשר בין הקהילות לנחל.
- ואן קהילתי המייצר "מקום" עבור קהילות הנחל ומאפשר לפעילים לקדם עשייה קהילתית סביב נחל.

2.7 פיתוח תיירות וכלכלה מקומית

מצב קיים:

הפיתוח לאורך לב הנחל בעשור האחרון העלה משמעותית את כמות המבקרים באגן והביא להתעוררות תיירותית. יחד עם זאת הפיתוח גם הוביל ליצירת לחצים ומתחים בין משתמשים שונים. כמו-כן הפיתוח שם דגש על החלק המרכזי של הנחל ופחות על חלקו העליון והתחתון.

תמונת עתיד:

שיקום הנחל יוצר הזדמנויות לפיתוח כלכלי-תיירותי. התיירות באגן משגשגת ומאפשרת לקהילות המקומיות ליצור תוכן ייחודי ולהנות מהנחל המשתקם. עיקר הפיתוח הכלכלי-תיירותי מתאפשר במתחמים מוגדרים, במבואות וביישובים ולא בצמידות לנחל עצמו. מתפתחת תיירות קהילתית מקומית ונוצרת קהילה של קהילות תיירנים, המתבססת על שיתופי פעולה מקומיים, מחזקת ערכים של חיים משותפים, היכרות וכבוד לקהילות במרחב. מיזמים תיירותיים מתפתחים על ידי תושבי האגן בהתבסס על הנכסים הטבעיים ובאופן המכבד ומשמר את הסביבה והנחל. המוצר התיירותי ממוזג ומאפשר מגוון פעילויות, שהות מתמשכת והשארת התועלת הכלכלית במקום. הוא מהווה מנוף לשימור הטבע, הנוף והמורשת ומעודד פעילות פנאי בחיק הטבע.

מפתחות להצלחה:

תיירות אגן נחל ציפורי הינה תיירות התורמת לכלכלה המקומית, המבוססת על עסקים מקומיים העובדים בסניגריה ובשיתוף פעולה. תיירות תורמת לפיזור עומסי המטיילים ולחיבור עסקי תיירות ביישובים אל המבקרים בנחל. פיתוח תשתיות תיירות יהוו את אחד המענים לצורכי קהילות וכאמצעי להגדיל אומן ושיתופי פעולה. חיזוק כוחות מקומיים יביא לגידול בהיקף היוזמות התיירותיות.

מטרות:

- התיירות באגן הנחל מתנהלת כקהילה של קהילות תיירותיות במרחב ונותנת גב מקצועי ושיווקי לתיירנים וליזמים, תוך שיתוף פעולה וסינרגיה עם גופים ממנים ותומכים נוספים במרחב.
- התיירות תומכת לכלכלה מקומית.
- תיירות מנכיחה ומעצימה תחושת מקום, גאווה וזהות מקומית ומציעה מוצרי תיירות מקומיים ואותנטיים בהלימה עם רצון ואופי הקהילות בתחומה.
- מזעור חסמים תכנוניים לפיתוח תיירות ותרומה למימוש ייעודי תיירות.

יעדים תוצאתיים (הישגים) ויעדים תפוקתיים (תוצר) לשנות הפריקט:

- קהילה של קהילות תיירות:
- * עד 12.2023 השלמת קורס לתיירנים במעלה הנחל בדגש החברה הערבית.
- * עד 12.2024 השלמת קורס לתיירנים במורד הנחל בדגש החברה הערבית.
- * עד 12.2024 תמיכה וסיוע בניבוי 3 קהילות תיירנים הפועלות במשותף על בסיס מרחבי ו/או מגזרי.
- * עד 12.2023 בניית אתר תיירותי משותף לקהילות הנחל; עד 12.2026 תחזוקה שוטפת של האתר בהעלאת עדכונים, ארועים וכו'.
- * בשנים 2023 עד 2026 פעילות משותפת של קהילות תיירני נחל ציפורי הנשענת על הקהילות התיירותיות המרחביות / מגזריות.
- * עד 01.2023 ימונה ממונה תיירות באגף קהילה בפרויקט אשר יהווה את הגורם המתכלל והמקשר בין קהילות התיירות, קרנות חיצוניות, גופים חיצוניים, מדיה וכו'.
- * עד 06.2023 לכל הקהילות רכז מתפקד במימון הרשות המקומית/ הקהילה / הרשות לפיתוח הגליל תוך תמיכה מידתית מהפרויקט לקהילות מוחלשות במידת הצורך.
- * מ-01.2024 הקהילות נפגשות אחת רבעון במסגרת פורום תיירנים מודרך (במימון מעוף/ חממות התיירות/ הרשות לפיתוח הגליל).

• עידוד כלכלה מקומית:

- * עד 12.2024 סיוע ל-5 יוזמות תיירותיות מקומיות במעלה הנחל התורמות לכל קהילת התיירות המקומית (כגון שיווק משותף, ארוע תיירותי וכדומה).
- * עד 12.2025 סיוע ל-5 יוזמות תיירותיות מקומיות במורד הנחל התורמות לכל קהילת התיירות המקומית (כגון שיווק משותף, ארוע תיירותי וכדומה).
- * עד 12.2026 100 גברים ונשים ממרחב חוואלד, ראס עלי וכעבייה שישתלבו בפעילות כלכלית תומכת שיקום הנחל, תיירות וחקלאות.
- * עד 12.2026 לפחות 8 יוזמות תיירותיות - כלכליות-חברתיות-סביבתיות חדשות במרחב חוואלד, ראס עלי, כעבייה.
- תיירות מעצימה תחושת מקום:
- * עד 06.2023 גיבוש שפת שילוט המבוססת על תהליך בניית מערך המסרה המחזקת את הזהות המקומית ומדברת את מסרי הפרויקט.
- * במהלך שנות הפרויקט תמיכה ביוזמות מקומיות לאירועים לציבור המקומי ולציבור הרחב. התמיכה תצמצם לאורך שנות הפרויקט ותינתן עדיפות לתמיכות במגזר הערבי.
- * החל משנת 2023 יתקיים מינימום אירוע שנתי אחד המיועד לחזק את התיירים המקומיים ואשר פונה לקהל הרחב.
- * תמיכה בפיתוח, שיווק והנגשה של מלאכות מסורתיות במרחב הנחל.
- מזעור חסמים:
- פעילות כוללת לקידום הסדרה סטטוטורית של מקומות אכסון תיירותי ביישובי החברה הערבית.

הערכה ומדדים להצלחה:

- עמידה ביעדים ובמדדים המפורטים בתכנית הפעולה.
- הגברת שיתוף הפעולה בין התיירים במרחב וחזוק תחושת המרחב המשותף.
- הגדלת הפעילות הכלכלית הנובעת מהתיירות המקומית.
- עלייה בשביעות הרצון של התיירים.
- תחושה חיובית של התושבים כלפי התיירות.

שיקולים במיקוד הפעולה:

- התמקדות בחיזוק יוזמות תיירותיות ביישובי החברה הערבית.
- עידוד היוזמות באמצעות קורסים ותמיכה להתנעה של יזמים.
- סיוע במערך פרסום ושיווק משותפים ליישובי האגן.

מנופים מרכזיים לשינוי:

- פורום תיירים מתפקד בקהילות התיירות.
- יצירת הצלחות קטנות שיגררו אחריהן יוזמות נוספות.
- הגברת שיתוף הפעולה בין התיירים.
- חיבור חזק יותר של משרד התיירות והמשרד לפיתוח הגליל.

שותפים מרכזיים וחלוקת תפקידים:

- משרדי הממשלה (תיירות ופיתוח הגליל) אשר יכולים להפנות משאבים למרחב.
- המועצות האזוריות עמק יזרעאל וזבולון להן יחידות תיירותיות נפרדות ונדרשת הנכונות שלהן לעבודה משותפת באגן.
- תיירים מקומיים אשר יראו את הערך והתועלת בשיתוף הפעולה.

סיכונים / חסמים ודרכי התמודדות:

- העדר תמיכה ממשלתית תחייב המשך עבודה מול הדרגים הבכירים במשרדים.
- העדר רצון לשיתוף פעולה מצד תיירנים מקומיים יחייבו השקעת משאבים בהגברת האמון והבנת התועלות המשותפות.
- ביקורת ציבורית על העדפה בחלוקת משאבים לחברה הערבית (בוודאי אם גלוי).
- נדרשת העמקה בהכרות עם השטח ועם פעולות שלא צלחו.

תשומות נדרשות ותקציב מוערך:

- תשומות כו"א יגיעו בעיקר מאגף קהילה ברנ"ק כאשר התקציב הרב שנתי למימוש המטרות שהוגדרו הנו כ-5.9 מלש"ח בחלוקה הבאה:
- אירוע שנתי לחשיפת התיירות המקומיות לאורך הנחל והשתתפות בפסטיבלים אזוריים – 1.6 מלש"ח
  - תמיכה בשלב ההנבטה של יוזמות תיירותיות מקומיות – 0.5 מלש"ח
  - ליווי שלוש-ארבע קהילות תיירות ע"י רכזים מתושבי האזור – 0.4 מלש"ח
  - תמיכה בקהילות התיירותיות – 0.8 מלש"ח
  - עידוד תעסוקה מקומית מוטת נחל במרחב חוואלד, ראס עלי כעבייה – 1.2 מלש"ח
  - סיוע בשיווק ופרסום העסקים התיירותיים לאורך הנחל – 0.4 מלש"ח
  - סיוע לתכניות שיאפשרו אכסון תיירותי ביישובים הערביים – 1.0 מלש"ח

המשכיות לאחר 5 שנים:

התפתחות תחום התיירות בשנות הפרויקט תעלה את הצורך להקים מערך ארגוני שינהל אותו. הניהול יכול להיעשות באמצעות עמותה ו/או באמצעות הרשויות הפועלות במרחב ולכן הנושא יצטרך להבחן לעומק במהלך שנת 2025.

חדשנות:

- מודל לעידוד כלכלה מקומית ביישובי החברה הבדואית.
- עידוד ומינוף התיירות באמצעות הרשות.

2.8 ניהול אפקטיבי של מרחב נקי ובטוח

מצב קיים:

הנחל סובל היום מהעדר ניהול מסונכרן בין הרשויות בכל הנוגע לתפעול, תחזוקה, פיקוח ואכיפה בשטח, לניהול קהל, להפרדת שימושים המסכנת את המבקרים, לטיפול מערכתי מתואם בנושאי מטרדי פסולת. העדר תכנית עבודה משותפת הממצה את המשאבים ונערכת לעלייה בכמות המבקרים ולאינטנסיביות השימוש בתשתיות ומשאבי הנחל בשנים הבאות.

תמונת עתיד:

השטח הפתוח באגן מנוהל במשותף עם בעלי העניין המעורבים, בתכנית עבודה משותפת, הנותנת מענה לניהול השטח במשולב עם אכיפה, פיקוח, הסברה, תשתיות וניהול מבקרים, מתוקצבת ומנוהלת באופן היוצר ערך ותועלת לתושבים ומונעת מפגעים. מבקרים יכולים לפגוש קהילות מקומיות וליהנות מחוויה בטוחה ומשמעותית ומרגישים בטוחים אישי בכל זמן ומקום בנחל. הפיתוח בנחל מפזר מבקרים במוקדי העניין באופן התומך בניהול העומסים. התנועה באגן מנוהלת באופן השומר על הבטיחות ומפריד בין הולכים, רוכבים ורכב ובין מבקרים והשטחים המעובדים. מרחב הנחל נקי מלכלוך וקיימים מענים טובים לסוגי הפסולת השונים באופן השומר על השטח נקי.

מפתחות להצלחה:

ניהול שטח מתואם עם כלל הגורמים הפועלים בשטח בגישה הוליסטית מגובה במנגנון ארגוני בר קיימא, בכלים סטטוטוריים ובמיצוי משאבים ליישום. סביבה נקיה ומטופחת תשיא ערך ותועלת לאדם באשר הוא, ותחזק את תחושת השייכות, הכלכלה, הרווחה ואיכות החיים.

מטרות:

- ביסוס יכולות ארגוניות (תפעול, אכיפה, פיקוח ואחזקה) לטווח ארוך.
- ניהול מבקרים על בסיס כושר הנשיאה של המרחב תוך הפרדת מיטבית בין סוגי התנועות והמשתמשים השונים, בדגש על מתן עדיפות להולכי רגל (מופיע גם בסעיף 2.5, פיתוח נופי).
- צמצום, מניעה וניהול הפסולת במרחב הנחל.

יעדים תוצאתיים (הישגים) ויעדים תפוקתיים (תוצר) לשנות הפרויקט:

- ביסוס יכולות ארגוניות:
  - * חקיקת חוקי עזר סביבתיים בשתי רשויות הערביות במרחב הנחל (כעביה טבאש חג'אג'רה, עילוט, זרזיר, ריינה) עד 12.2024 ובשתיים נוספות עד 12.2026.
  - * הכשרת 5 פקחים לאכיפת חוק שמירת הניקיון בקרב עובדים קיימים וחדשים ברנ"ק, במאז"ז זבולון ונוספים עד 12.2024 ו-5 נוספים עד 12.2026.
  - * העמקה ושיפור רמת התחזוקה של הגופים הנוספים הפועלים בשטח, בעיקר בשטחים בהם יש ריבוי שימושים ופעילויות במרחב הנחל וזאת באמצעות אימוץ נהלים מוסכמים עד 12.2023.
  - * הטמעת נהלים להכנת מפרטי תחזוקה למתקנים ולתשתיות (מיכלי אצירה, שבילים, שילוט, מצפורים וכו') כחלק משגרת עבודת התכנון והפיתוח בקרב 3 רשויות עד 12.2024 וב-3 רשויות נוספות עד 12.2026.
  - * גיבוש מודל כלכלי המבוסס על איגום תקציבי ויצירת מקורות הכנסה עצמאיים לטובת ניהול השטחים הפתוחים עד 12.2023 והקמת מנהלת שטחים פתוחים עד 12.2025.
- ניהול מבקרים:
  - * הסדרת פרצות למניעת כניסת כלי רכב ממונעים לטיילת הנחל ותגבור פחי אשפה במקומות שהיה אינטנסיביים של קהל. לאורך כל שנות הפרויקט
  - * הכנת תכנית כוללת ונספח תנועה ותמרור הקובעים דרכי גישה, חניות, הפרדה ואיסור נהיגה ברכב ממונע למטרות פנאי ונופש בשבילים המיועדים להולכי רגל ורוכבי אופניים עד 12.2023 ואישור שלו ברשויות עד 12.2024.

* הכשרה והפעלה של 10 מסבירנים לפחות כל שנה אשר ישמשו כסוכני שינוי ליצירת תרבות בילוי ושהייה מתחשבת בסביבה ובציבור המבקרים במרחב הנחל.

• טיפול בפסולת:

* גיבוש תכנית עבודה משותפת לרשויות המקומיות, קק"ל וגופים נוספים לטיפול בפסולת מטיילים במרחב הנחל באופן שיטתי ולאורך כל ימות השנה עד 12.2023.

* תמיכה בפעילות מהפח בהפעלת מתנדבים לתגבור ניקיון במוקדי העניין בימים שאינם בסבב ניקיון הרשויות וכח הסברה נוסף היוצר קשר ישיר עם הקהל. תיערך בחינה אחת שנתיים (12.2024 ו-12.2026) ביחס לתועלות ממודל התמיכה.

* חקיקת חוקי עזר לאיסור הכנסת כלים חד פעמיים למרחב הנחל ואכיפתו בשטח בשתי רשויות עד 12.2024 וב-3 רשויות נוספות עד 12.2026.

* צמצום ב-50% עד 12.2024 וב-80% עד 12.2026 של תופעת השלכת שאריות שחיטה ופסדים ממכלאות פיראטיות בשטחים הפתוחים ובמרחב הנחל.

* צמצום ב-50% בתופעת השלכת פסולת בנין בשטחים הפתוחים במרחב הנחל עד 12.2026 (בתנאי לשיתוף פעולה של האשכולות ושל המשרד להגנ"ס).

הערכה ומדדים להצלחה:

- עמידה ביעדים והמדדים בתכנית הפעולה המפורטת.
- עמדות התושבים והציבור ביחס למרחב הנחל בכל המרכיבים בסיום הפרויקט בהשוואה לסקר שנערך ב-08.2022. גיבוש מערך ניהול מתוקצב ארוך טווח.

שיקולים במיקוד הפעולה:

- מיקוד גיאוגרפי בלב הנחל (עינות ציפורי – ראס עלי) היכן שמרבית לחצי המבקרים והתנועה.
- תיאום טוב יותר בין כל הגורמים הפועלים בשטח אשר יביא לתועלות מיידיות.
- התמקדות בנושא של הביטחון האישי של המבקרים ובנושא של הניקיון במרחב הנחל.

מנופים מרכזיים לשינוי:

- חיזוק התיאום בין הגופים מנהלי השטח במטרה להגביר את האפקטיביות של ההסברה, ניהול ואכיפה.
- יצירת הצלחות קטנות לבניית אמון וחיבור הרשויות והקהילות לאורך הנחל ללקיחת אחריות.

שותפים מרכזיים וחלוקת תפקידים:

- הגופים מנהלי השטח – רשויות מקומיות, קק"ל, רט"ג – אשר יגבירו את שיתוף הפעולה ביניהם.
- המשרד להגנ"ס כרגולטור בתחום האשפה יכול לסייע במגוון כלים רגולטוריים ותקציביים.
- הקהילות המקומיות אשר ייקחו אחריות על השטח, יהיו העיניים והלב ויסיעו בשמירה עליו.

סיכונים / חסמים ודרכי התמודדות:

- העדר מקורות הכנסה תקציביים שוטפים לאורך זמן יחייבו ליצור איגום תקציבי וליצר מקורות הכנסה עצמאיים.
- מרחב הנחל לינארי, פתוח לציבור עם כניסות מרובות יחייב הפרדת משתמשים ופעולות הסברה ואכיפה משמעותיות.
- משבר אמון לאור פעולות כאלו ואחרות יחייב השקעה בבניית אמון בין השחקנים השונים באמצעות מערכת יחסים ישירה ואישית.

תשומות נדרשות ותקציב מוערך:

תשומות כ"א יבואו לידי ביטוי בעיקר במנהל שטח שיתכלל ויהיה אחראי למימוש היעדים. התקציב הרב שנתי עומד על 12.2 מיליון ₪ בחלוקה הבאה:

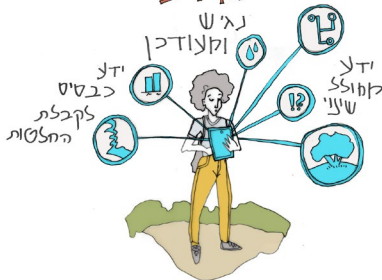
- ביסוס יכולות ארגוניות לניהול המרחב – 4.4 מיליון ₪
- ניהול קהל ומבקרים (כולל מיפוי ליידר) – 1.7 מיליון ₪
- טיפול בפסולת – 6.1 מיליון ₪

המשכיות לאחר 5 שנים:

ניהול המרחב יהווה מרכיב קריטי לאחר סיום הפרויקט, במיוחד לאור ההנחה שפעולות הפיתוח יגדילו את מספר המבקרים במרחב. האתגר לתקופת הפרויקט יהיה משולב כך שמצד אחד יניח תשתיות ארוכות טווח אשר לא יחייבו תחזוקה יקרה ומצד שני יגבש במהלך שנות הפרויקט את הכלים הכלכליים לניהול המרחב לאחר סיומו.

חדשנות:

- מנהל שטח למרחב הנחל בגישה הוליסטית שהנו עובד רנ"ק ועלותו ממומנת באיגום עם הרשויות.
- קידום חקיקת עזר סביבתית ברשויות הערביות.
- ביצוע פיילוטים בנושא פסולת בנין ופסדים שיספקו נתונים השוואתיים אל מול פתרונות קיימים.

2.9 תיעוד, למידה, ושיתוף ידע

מצב קיים:

המצב הנוכחי מלמד שאין מסורת ותרבות מובנית של תהליכי תיעוד, למידה ושיתוף הידע ברשויות הניקוז בכל הארץ. בשנים האחרונות משרד החקלאות החל לקדם מספר מהלכים בנושא אך עדיין אין לכך את המשאבים והפניות הארגוניות הנדרשת.

תמונת עתיד:

בפרויקט נחל ציפורי מתקיים תהליך של תיעוד, לימוד ושיתוף הידע המשיא ערכים הן לארגון ותורם להצלחתו. נחל ציפורי מהווה מקור השראה לרשויות אחרון ותהליכים אלו מאפשרים לגורמים נוספים העוסקים בשיקום נחלים ללמוד מהנסיון המצטבר.

מפתחות להצלחה:

הובלת הנושא ע"י גוף ייעודי כגון אגמא והשקעת המשאבים הנדרשים ותשומת הלב המתחייבת מצד הרשות.

מטרות:

פיתוח תשתיות לניהול הידע והניסיון המצטבר כבסיס לתהליכי שיקום נחלים והטמעתם בקרב בעלי עניין מקצועיים בארץ ובעולם.

יעדים תוצאתיים (הישגים) ויעדים תפוקתיים (תוצר) לשנות הפרויקט:

• למידה:

אחד המרכיבים הייחודיים של פרוייקט זה, הוא בהטמעה של שיטות וידע חדשני, לצד אינטגרציה מתמשכת בין עולמות התוכן השונים. הפרוייקט מבקש בין היתר, להטמיע שיטות עבודה חדשות, והטמעה של פתרונות מבוססי טבע, כחלק אינטגרלי מהפרוייקטים. אגמא תוכל לסייע בתתי הפרוייקטים הנבחרים ב:

- * יבוצעו 3 סקירות כל שנה של מידע קיים, וסקירת מקרי בוחן בנושאים מקצועיים שעולים על ידי צוות הפרוייקט ונדרשת בהם העשרה והשראה.

- * לימוד של מתודולוגיות עבודה חדשניות שיכולות לקדם את הפרוייקט מבחינת הפתרונות והתמודדות עם האתגרים.

- * עד 12.2024 יתקיים סיור מקצועי לחו"ל בו יעשה חיבור לגורמי מקצוע בחו"ל כמו-כן יגיעו במהלך שנות הפרויקט לפחות 3 מומחים מחו"ל לישראל.

- * ככל שידרש, תכנן וארגון סמינרים וסדנאות לחשיבה ו/או לימוד עמיתים בסוגיות שיועלו על ידי צוות הפרויקט.

• תיעוד, המשגה וסיוע בבניית המודל של הפרוייקט:

המשך תיעוד של מהלכים וצמתיים משמעותיים בתהליך, על פי הצורך העולה מצוות הפרוייקט, ויש בהם ערך לימודי לקהילה המקצועית מתוך כוונה ליצירת מודל או מתודולוגיות עבודה לפרוייקטים עתידיים. היעד, הפקת תוצר אחד לפחות כל שנה ולהלן דוגמאות לתוצרים משמעותיים שאגמא יכולה לייצר בפרוייקט זה:

- * מדריך להקמה של שותפות אגנית – אתגרים ודרכי התמודדות.

- * מדריך לשיקום נחל בראייה אגנית.

- * קריטריונים לתיעוד ובחירת פרויקטים בראייה אגנית.

- * מדריך לגיבוש שפה אגנית.

- * ארגז כלים – ריכוז כלים ופתרונות שנעשה בהם שימוש במהלך הפרוייקט, החל מאמצעים לשיתוף מחזיקי עניין וקבלת החלטות ועד פתרונות טכניים, הנדסיים ואקולוגיים לאתגרים בשטח.

• שיתוף בידע והיוועצות עמיתים:

- * בלוג קבוע המתפרסם על בסיס חודשי לאורך כל שנות הפרויקט.

- * וובינרים מקצועיים על פי תחומי ידע חדשים על בסיס רבעוני לאורך שנות הפרויקט.

- * סיורים מקצועיים בפרוייקטים השונים על בסיס שנתי.
- * סדנאות עבודה שייבנו בהתאם לתוצרי הלמידה שיגובשו בפרוייקט.
- הערכה מלווה ומעצבת:
- איסוף נתונים לטובת מדידה והערכת הפרוייקט בהתאם למטרות והיעדים שעוצבו. תהליכי הערכה אלו יאפשרו ניהול וקבלת החלטות אדפטיביים.

הערכה ומדדים להצלחה:

- עמידה ביעדים המפורטים.
- קיום ותחזוקה של בלוג באופן שוטף.
- השתתפות קהל מקצועי בפעילות הנגשת הידע.
- קיום מגוון פעילויות של הנגשה והטמעת ידע מהפרוייקט לקהל המקצועי.
- השתתפות ושיתוף פעולה של חברי צוות הפרוייקט עם פעולות למידה וחדשנות לצוות.
- קיום תהליך הערכה מעצבת של הפרוייקט.
- יצירת מדריך תיעוד והמשגת הפרוייקט והטמעתו בקרב הקהל המקצועי.

שיקולים במיקוד הפעולה:

- למידה מתמדת של עולמות תוכן חדשים בעולמות שיקום הנחלים בארץ ובעולם.
- קשר עם קהלים מקצועיים חדשים ומגוונים.
- קשר מתמיד ורציף עם צוות הפרוייקט ועם הצוות המנחה תוך בחינת תחומי העניין שלהם.
- יצירת תוכן מקצועי שישמש ללמידה מקצועית.

מונחים מרכזיים לשינוי:

- יצירת מדרכים מקצועיים וחדשניים ללמידה על שיקום אגני אינטגרטיבי.
- חשיפת קהל מקצועי רחב לתכנים.
- מתן מענה ללימוד צוות הפרוייקט לתכנים לימודיים חדשניים.
- יצירת תובנות משמעותיות מתהליך הלמידה של הפרוייקט.

שותפים מרכזיים וחלוקת תפקידים:

- אגמא- מרכז ידע לאגני היקוות ונחלים באיגום הידע, הטמעה בקרב הקהילה המקצועית ותהליך תיעוד והמשגה.
- רשות ניקוז ונחלים קישון- ריכוז וניהול הידע הפנימי של הפרוייקט, ניהול מידע GIS, הקמת אתר אינטרנט, שותפות בניהול הבלוג, שיתוף פעולה עם תהליכי הטמעה לקהילה המקצועית.
- צוות היועצים לפרוייקט- שיתוף פעולה בהטמעת הפרוייקט לקהילה המקצועית ובתהליכי תיעוד והמשגת הפרוייקט ובתהליכי הערכה מעצבת.

סיכונים / חסמים ודרכי התמודדות:

- העדר מקורות הכנסה תקציביים יובילו לפעולות מוגבלות יותר מסל הפעולות המוצעות, לצורך כך יש לתעדף מראש את הפעולות הרצויות ביותר ולקצב אותן.
- העדר שיתוף פעולה מצד צוות הפרוייקט ו/או הקהל המקצועי לאורך זמן עם פעילויות למידה והטמעה, תחושת מיאוס מהתהליך. נדרשות פעולות רצויות ובעלות עניין רב לצוות הפרוייקט ולקהל המקצועי. יש לייצר תחושת אקטיביות ויוזמה בקרב השותפים.

- תחלופה גבוהה של כוח אדם בפרוייקט וחוסר הכרות עם תהליך הלמידה שנעשה, לצורך כך נדרשת תקשורת רציפה עם צוות הפרוייקט והכרות של צוות חדש.

תשומות נדרשות ותקציב מוערך:

- סה"כ תקציב רב שנתי נדרש למימוש היעדים הינו 2.2 מלש"ח בהתאם לפירוט הבא:
- איש מקצוע האחראי על תהליכי תיעוד ולמידה בהיקף משרה- 75% (4 שנים) 480,000 ש"ח פעילויות הטמעה:
  - * בלוג תחזוקה (עלות שנתיית) כ- 20,000 ש"ח
  - * וובינרים (3 בשנה) כ- 60,000 ש"ח
  - * סיורים לימודיים לקהילה המקצועית (4 סיורים בשנתיים) 50,000 ש"ח
  - * השתתפות בכנסים ארציים (4 כנסים) 60,000 ש"ח
  - * סדנאות לימודיות (4 סדנאות)- 60,000 ש"ח
  - * גרפיקה (4 שנים)- 50,000 ש"ח
- לימוד פנימי צוות הפרויקט:
  - * סיור לחו"ל לצוות הפרוייקט- 90,000 ש"ח
  - * סדנאות מומחים מחו"ל בישראל (4 סדנאות) 100,000 ש"ח
  - * אמצעי הנגשה, גרפיקה, עריכה

המשכיות לאחר 5 שנים:

- הידע המקצועי שיצטבר בפרוייקט יהווה מודל ואמצעי למידה לפרוייקטים אחרים בישראל לשיקום אגני, ולפרוייקטים חדשניים שנלמדו ותועדו במהלך הפרוייקט.

חדשנות:

- מערך תיעוד מסודר לאורך כל שנות הפרויקט.
- הערכה מעצבת במהלך חיי הפרויקט.
- הפצה מובנית וקבועה של המידע החוצה.

2.10 מיתוג, מודעות, קשרי ציבור

מצב קיים:

בעקבות העשייה שנחל בעשור האחרון עלתה המודעות אליו ואתה גם כמות המבקרים. יחד עם זאת לא נעשה תהליך מסודר של מיתוג ולא הושלם תהליך של המסרה. התוצאה היא שהציבור הרחב ותושבי האגן מכירים מקטעים שנחל אך לא רואים את התמונה הגדולה, האגנית ואינם קושרים את הפעילות לרשות הניקוז ולפרויקט השיקום. מעבר לכך, אתר הרשות אינו עדכני והפעילות ברשתות נמוכה מאוד והתוצאה היא שאין היום פלטפורמה החושפת את העשייה שנחל לקהלים השונים ובפרט לדוברי הערבית, וזאת על אף שבשנה האחרונה הוקם דף פייסבוק של הרשות בשפה הערבית ונבנה בלוג לקהל המקצועי בשפות העברית והערבית.

תמונת עתיד:

השיקום של נחל ציפורי מונגש לקהלים השונים (ארצי, אגני ומקומי) בצורה בהירה ומזמינה, בשפות העברית והערבית בכל הפלטפורמות. המבקרים שנחל חווים ומפנימים את ערכי הפרויקט המרכזיים ובהם התפיסה האגנית, שיקום הנחל והמרחב המשותף.

מפתחות להצלחה:

יצירת מיתוג המוסכם על הגורמים השונים הפועלים במרחב, תאפשר הטמעה מוצלחת. יצירת פלטפורמות עדכניות וידידותיות לשיתוף המידע עם הקהלים השונים וחשיפה הדרגתית, בהתאם להתקדמות הפרויקט.

מטרות:

- יצירת מיתוג אחיד לאגן הנחל הכולל כלים להמסרה, בעברית ובערבית, והמשמש את כלל הגופים מנהלי השטח במרחב (נושא השפה האגנית מופיע עם יעדים נפרדים בפרק 2.5).
- הטמעת המיתוג וכלי ההמסרה בפיתוח לאורך אגן הנחל.
- שיתוף הציבור הרחב בעשייה הנרחבת לשיקום הנחל (ראו גם, פרק 2.6).
- הגברת המעורבות של הקהל המקצועי בפעולות השיקום (ראו גם, פרק 2.9).
- העלאת המודעות, המעורבות והעשייה של הקהילה המקומית (ראו גם, פרק 2.6).

יעדים תוצאתיים (הישגים) ויעדים תפוקתיים (תוצר) לשנות הפרויקט:

- השלמת המיתוג והכלים להמסרה עד 06.2023.
- בפרויקטים שיבוצעו החל משנת 2023 יבוא לידי ביטוי המיתוג.
- עד 12.2023 יוקם אתר אינטרנט שיציג לציבור הרחב, בעברית ובערבית, את הפעולות לשיקום האגן (ראו גם, פרק 2.6)
- עד 12.2023 יוקמו לפחות שתי פלטפורמות דיגיטליות נוספות (אינסטגרם, טיק טוק...), בעברית ובערבית, ואלו יתופעלו ע"י גורם ייעודי לכך.
- המשך רציף של הפעלת הבלוג לקהל המקצועי, בעברית ובערבית, בהתאם ליעדים בפרק 2.9.
- תקשורת עם הקהילה המקומית, בעברית ובערבית, על בסיס חודשי באמצעות ניזולטר המבוסס על מערכת Smooove החל מ-01.2023 (ראו גם, פרק 2.6).

הערכה ומדדים להצלחה:

- עמידה ביעדים ובלוחות הזמנים שהוגדרו.
- עלייה במודעות של הציבור הרחב, המקומי (היהודי והערבי) והמקצועי ביחס לפעולות השיקום שנחל בהשוואה לסקר העמדות שנערך ב-08.2022.

- עלייה בהשתתפות של הציבור הרחב בפעילויות לאורך הנחל (ראו גם, פרק 2.6).
- עלייה במעורבות הקהילות המקומיות, היהודיות והערביות, במרחב (ראו גם, פרק 2.6).

שיקולים במיקוד הפעולה:

- השלמת המיתוג על מנת להטמיע אותה כבר בפרויקטים המקודמים בימים אלו.
- יצירת פלטפורמות דיגיטליות חדשניות שיאפשרו דברור של המידע לקהלים רחבים ומגוונים.

מנופים מרכזיים לשינוי:

- הכרה בחשיבות של הנושא ע"י כלל הגורמים הפועלים בשטח.
- הנגשת המידע בצורה נוחה ומזמינה לדוברי השפה הערבית.

שותפים מרכזיים וחלוקת תפקידים:

הגופים מנהלי השטחים (רשויות מקומיות, קק"ל ורט"ג) חשובים ביותר על מנת להטמיע את המיתוג וכלי ההמסרה.

סיכונים / חסמים ודרכי התמודדות:

הסתייגות של מי מהגופים מנהלי השטחים מהשפה, המיתוג וכלי ההמסרה עלולים לפגוע בנראות ובאחידות ומחייבת שיתוף פעולה לאורך התהליך.

תשומות נדרשות ותקציב מוערך:

- הטמעת המיתוג תחייב תשומות ניהוליות ולאחר הקמת המערכות הדיגיטליות יידרש גורם מקצועי שיפעיל אותן.
- התקציב הרב-שנתי ליישום היעדים שפורטו עומד על 1.7 מיליון ₪ ונועד בעיקרו להקמה ותפעול שוטף של אתר האינטרנט, פלטפורמות ברשתות החברתיות ומערכת הפצת המידע Smoove.

המשכיות לאחר 5 שנים:

עיקר ההשקעה כרוך בהקמת המערכות אשר יתבצע בשנים הבאות. לאחר תום הפרויקט יידרש להמשיך לתפעל, לתחזק ולעדכן את המערכות על מנת שימשיכו לתת מענה לקהלים השונים.

חדשנות:

- יצירת פלטפורמות במדיה החברתית הפונות גם לקהל דובר הערבית.
- הגברת המידע והמעורבות של הקהילות באמצעות עבודה עם מערכת Smoove.
- יצירת שפה מיתוגית אחת לנחל עם כלי המסרה ברורים ואחידים.

2.11 תשתיות מידע, ניהול והערכת הפרויקט

מצב קיים:

כיום רשות הניקוז אינה שמה דגש על מערכות לשימור הידע ומערכות תומכות ניהול מרחבי. כיום גם לא מתקיימים תהליכים סדורים של הערכת היישום של הפרויקטים והפקת לקחים ותובנות לפרויקטים עתידיים והשגרות הניהוליות והשקיפות אינן אחידות.

תמונת עתיד:

הרשות מהווה דוגמא לניהול מתקדם של רשויות הניקוז המסתייע במערכות חדשניות מחד ושגרות ניהוליות ושקיפות מאידך. הרשות משפרת עוד יותר את ביצועיה בזכות הטמעת סל הכלים הניהוליים.

מפתחות להצלחה:

פתיחות ונכונות בדרגים השונים ברשות להטמיע כלים ניהוליים מתקדמים.

מטרות:

- חיזוק היכולות התשתיות של הרשות במערכות ניהול מידע מתקדמות
- הטמעת המערכות בשגרות העבודה של הרשות
- ביצוע הערכה מעצבת לפרויקט
- ניהול מקצועי, שקוף ותקין

יעדים תוצאתיים (הישגים) ויעדים תפוקתיים (תוצר) לשנות הפרויקט:

- הטמעת מערכת לניהול קבצים ושימור הידע (רמדור) עד 06.2023.
- הטמעת מערכת מידע גיאוגרפית (G.I.S) עד 06.2023.
- שדרוג והרחבת מאגר היועצים והמבצעים ונהלי ההתקשרויות וניהול הביצוע.
- הקמת אתר אינטרנט ומדיות חברתיות (ראו, פרק 2.10).
- הטמעת התובנות של תהליך הערכה המעצבת לאורך שנות הפרויקט.
- קיום שגרות ניהוליות לאורך חיי הפרויקט.
- שקיפות גבוהה בהתנהלות הפרויקט.

הערכה ומדדים להצלחה:

- עמידה ביעדים ובלוחות הזמנים.
- שימוש מלא במערכות שהוקמו ע"י עובדי הרשות וספקיה.

שיקולים במיקוד הפעולה:

- הכנסת כלים בעלי ישימות וסיכויי הטמעה גבוהים.
- רצון וצורך ניהולי לבצע הערכה תוך כדי מהלך הפרויקט על מנת לעשות שינויים נדרשים בזמן אמת.

מנופים מרכזיים לשינוי:

- יכולת ונכונות להטמעת המערכות בעבודה השוטפת של הרשות
- מבנה ניהולי התואם את יעדי הפרויקט
- נכונות ופתיחות להתאמות ועריכת שינויים בהתאם לתהליכי ההערכה

שותפים מרכזיים וחלוקת תפקידים:

עובדי רנ"ק וכלל השותפים בפרויקט אשר מצופה מהם לעשות שימוש שוטף במערכות שיוקמו.

סיכונים / חסמים ודרכי התמודדות:

נראה כי אין סיכונים או חסמים לקידום הנושא.

תשומות נדרשות ותקציב מוערך:

עמידה ביעדים תחייב תשומות ניהוליות מצד הנהלת הרשות על מנת להוביל את ההטמעה של המערכות השונות. התקציב הרב-שנתי להשגת היעדים עומד על 1.75 מלש"ח בחלוקה הבאה:

- הערכה מעצבת - 1.2 מלש"ח
- הטמעה וניהול מערכת 0.5 - G.I.S מלש"ח
- הטמעת מערכת רמדור - 0.05 מלש"ח

המשכיות לאחר 5 שנים:

הטמעת המערכות בשגרות העבודה של הרשות בשנות הפרויקט תבטיח את הקיימות שלהן לאורך שנים קדימה, גם לאחר שהפרויקט יסתיים.

חדשנות:

- הטמעת מערכות ניהול מתקדמות בפעילות השוטפת של רשות הניקוז.
- ביצוע הערכה מעצבת במהלך חיי הפרויקט במטרה לעשות התאמות במהלכו.

הפרויקט חרת על דיגלו להוות השראה ודוגמא לשיקום נחלים בארץ ובעולם ובמסגרת זו להתנסות ברעיונות חדשניים בכדי לבחון וליישם אותם, גם במחיר של למידה מטעויות. לאורך הנתיבים המרכזיים של תכנית הפעולה, אשר נסקרו בפרקים הקודמים, צוינו הרכיבים החדשניים שהפרויקט מבקש לבחון וליישם במהלך תקופת הפרויקט.

בפרק זה יוצגו בקצרה המרכיבים החדשניים ברמת המאקרו של הפרויקט, בנוסף לאלו אשר זכו להתייחסות קודם לכן (בתחומי אקולוגיה ואקו-הידרולוגיה, פתרונות מבוססי טבע, חינוך וקהילה וכלי שיתוף, ועוד).

רשות ניקוז כגורם מתכלל ומיישם:

הפרויקט מיישם לראשונה בארץ את הגישה האגנית שגובשה בתהליך שהוביל משרד החקלאות בשנים האחרונות ולפיה רשויות הניקוז והנחלים הינן הגורם המתאים להוביל את שיקום הנחלים. פרויקט שיקום נחל ציפורי יהווה מבחן עבור התפיסה שגובשה ואומצה ע"י גורמים רבים שהיו שותפים לתהליך.

יישום התפיסה האגנית:

הפרויקט שואף ליישם לראשונה את התפיסה האגנית שאומצה בשנים האחרונות ע"י הגורמים השותפים לרצון ולצורך בשיקום הנחלים. הגישה האגנית מרחיבה את תחומי האחריות מעבר לניקוז וניהול הנגר העילי לכלל ההיבטים הסביבתיים, חברתיים, קהילתיים, כלכליים ועוד. הפרויקט שהחל בהכנת תכנית אגנית, יסודית ומעמיקה, מעלה תוך כדי התהליך את ההזדמנויות ואת האתגרים העומדים בפני הגישה האגנית ויאפשר ללמוד מהתובנות העולות ממנה למקומות נוספים.

יצירת מרחב משותף:

אגן נחל ציפורי כולל אוכלוסייה מגוונת הנחלקת בשווה בין המגזר היהודי לערבי. הפרויקט שם לו כמטרה מרכזית לייצר מרחב משותף לכלל האוכלוסיות תוך שימת דגש על חיזוק המעורבות של האוכלוסייה הערבית. הפרויקט שואף לחזק את השייכות של כלל התושבים למרחב וזאת באמצעות השקעת משאבים מאוזנת.

עבודה על בסיס תכנית פעולה רב שנתית כוללת:

הפרויקט מיישם לראשונה בארץ תכנית שיקום כוללת (360 מעלות) המנסה לתת מענה למכלול הסוגיות הנוגעות לשיקום, מהסביבתיות דרך החברתיות ועד הכלכליות.

שיתוף פעולה אסטרטגי המגובה תקציב ייעודי:

לראשונה בארץ מתקיים בתחום שיקום הנחלים שיתוף פעולה אסטרטגי, המגובה בתקציבים משמעותיים, בין גורם פילנתרופי – יד הנדיב, לבין רשות ניקוז ונחלים. שיתוף פעולה שאינו טריוויאלי המתקיים בין גופים המגיעים לשותפות עם תרבויות ארגוניות שונות בתכלית. הפרויקט יוכל ללמד האם הוא מוביל להפריה הדדית ולצמיחה או שגורם לקשיים ומגבלות. מבחן נוסף יהיה האם שיתוף הפעולה אכן יסייעו לגיוס תקציבים משלימים מצד המדינה.

תכנית מבוססת מטרות ויעדים ברורים:

התכנית שגובשה במהלך השנה האחרונה ומוצגת כאן ממוקדת ביעדים שאפתניים אך מדידים הנגזרים כולם מתהליך מתודי וסדור שהחל בניבוי תמונת העתיד, עבור למטרות על ומשנה, מהם נגזרו יעדים מפורטים שתורגמו לתכניות פעולה ליישומם. על בסיס היעדים המדידים בתכנית הפעולה יתאפשר לבחון כבר במהלך הפרויקט את המידה בה הוא עומד ביעדים שהציב לעצמו.

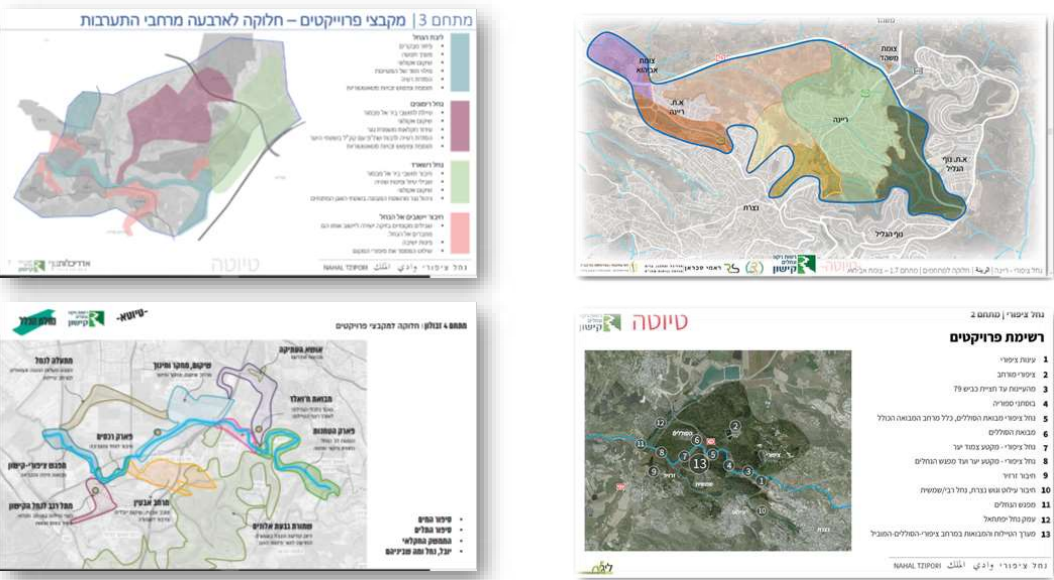

03

תכניות פעולה מרחביות

במקביל לגיבוש תכניות הפעולה הנושאות קודם, כפי שתואר לעיל, התכנון האגני והמתחמי. התכנון המתחמי הציף כ-40 פרויקטים מרחביים ביניהם היה צורך לתעדף על מנת לעמוד במסגרת התקציבית. להלן עיקרי התהליך שהוביל לבחירת הפרויקטים שנכנסו לתכנית הפעולה.

שיתוף בעלי עניין ותוצרים של התכניות המתחמות

- תכנון התכניות המתחמות עבר מספר אבני דרך של שיתוף התכניות עם בעלי עניין:
- מפגשים שהתקיימו לאורך השנה עם נציגי ציבור ושחקנים מרכזיים באגן הנחל.
  - תובנות שעלו מהתכנית האגנית והצוות המקצועי והרחב שעמד מאחוריה.
  - המלצות של צוותי התכנון של התכניות המתחמות.
  - מפגש מומחים אשר יצגו דיספלינות שונות.
  - פגישות אישיות שהתקיימו עם ראשי רשויות באגן.
  - פגישות עם חברי הצוות המנחה.

על בסיס כל המידע שנאסף צוותי התכנון התבקשו לבצע הערכה לכל פרויקט אשר שקלל בין הערכים המרכזיים שעלו לאורך הדרך:

קריטריונים לתעדוף המיזמים:

פיתוח חברתי:

- קידום מרחבים משותפים ורב קהילתיות
- עידוד מעורבות והזדהות הציבור
- מיקוד במגזר הערבי
- הנגשת הנחל לתושבים
- מיזמים בעלי הון סימבולי התורמים לחיזוק הגאווה המקומית
- צדק חלוקתי בין הקהילות

פיתוח סביבתי:

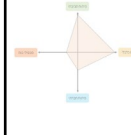
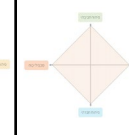
- תרומה לאיכות המים
- תרומה לבריאות המערכת האקולוגית
- פתרונות מבוססי טבע
- תרומה לניהול הנגר

פיתוח כלכלי מקיים:

- עידוד יזמות כלכלית
- פיתוח תיירותי
- תרומה לחוויית מבקר
- ניהול השטח

מכפילי כוח:

- ריבוי תועלות
- מענה כולל והוליסטי
- מרכז כובד כמנוף לשינוי
- ישימות - גיוס משאבים, שת"פ וניהול סיכונים

מתחם 1.7 חיבור לעיינות ציפורי	מתחם 1.6 מרחב חקלאי	מתחם 1.5 נחל רבי	מתחם 1.4 נחל נדב	מתחם 1.3 ביר אל תחתני	מתחם 1.2 מרחב עירוני	מתחם 1.1 מעלה הנחל	
שיקום הנחל וחיזוק קישוריות אקולוגיות מתחת לכביש 79 וחיבור 2 טיילת למתחם	יצירת פארק נחל סביב מרחב חקלאי, שיקום הנחל, הסטת מפגעים מהנחל וסביבתו יצירת קשר בין ריינה לעיינות ציפורי	יצירת מרחב משותף וחיבור בין נצרת לריינה ופיתוח מקומות תעסוקה תיירותיים ע"י טיפוחו של הנחל	פינוי הר הזבל והקמת אתר למחזור פסולת, שיקום אקוהידרולוגי, יצירת פארק נחל, חיבור נחל נדב לנחל ציפורי	שיקום אקוהידרולוגי, יצירת פארק נחל, חיבור מובל סגור לערוץ פתוח	חיזוק ציר, והנחת הנחל במרחב העירוני וקישור המעיינות למוסדות החינוך	יצירת חיבורים מנוף הגליל, ריינה, ואת נוף הגליל, יצירת מרחב משותף	מהות הפרויקט
ש9,984,000	ש9,781,200	ש6,671,400	ש7,923,600	ש8,527,700	ש6,886,600	ש9,824,200	אומדן
							סכמת היעדרות פיתוח כלכלי מכפילי כוח פיתוח חברתי פיתוח סביבתי

בהתבסס על כל המידע שהצטבר, הצוות המנחה הציב את הפרויקטים במטריצה עם שני צירים מובילים: "ציר ישימות" ו"ציר אימפקט".

כל אלו הובילו לתוצאה להלן:

קבוצה 1 (אימפקט גבוה ויישומיות גבוהה):

- מתחם 1: מעלה ריינה
- מתחם 2: עינות ציפורי, מבואת הסוללים, 2.7 2.8 (כפרייקט אחד) צמוד יער ויער-מפגש נחלים
- מתחם 3: מפגש הנחלים
- מתחם 4: פארק הטחנות ומרלין

קבוצה 2 (אימפקט גבוה ושימויות בינונית):

- מתחם 2: בוסתני סאפוריה
- מתחם 3: נחל רימונים, מעיין הסוסים, מבואת גשר השלום

קבוצה 3 (אימפקט נמוך ושימויות גבוהה):

- מתחם 2: חיבור זרזיר לנחל
- מתחם 3: שבילים מחברים כעביה, חגיגה וטבאש
- מתחם 4: שביל חוואלד

קבוצה 4 (אימפקט גבוה ושימויות נמוכה):

- מתחם 3: עדכון תב"ע לכעביה

קבוצה 5 (אימפקט נמוך, ישימויות בינונית):

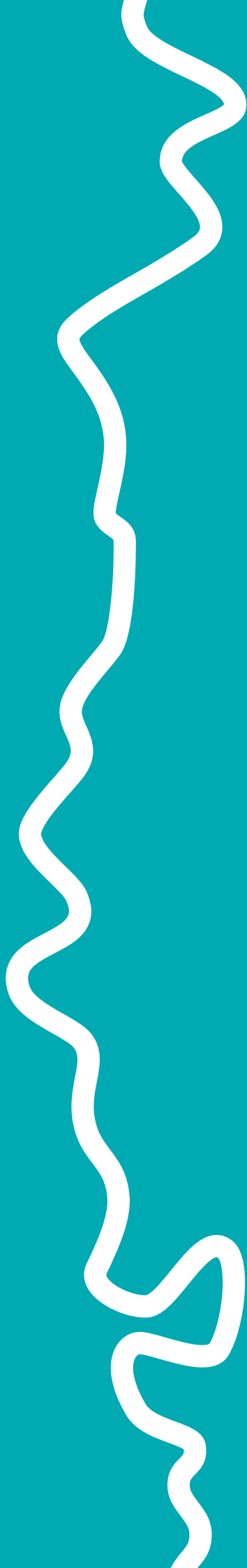
- מתחם 1: המרחב החקלאי

קבוצה 6 (אימפקט נמוך, ישימויות גבוהה מאד):

- מתחם 2: עמק נחל יפתחאל

תכנית הפעולה על ציר הזמן

שלביות ביצוע ואבני דרך מרכזיות ליישום

תכנית הפעולה לשנים 2023-2026 מחייבת עבודה במקביל בעשרות ערוצי פעולה ולכן שלביות הביצוע נגזרת ממספר הנחות:

- נושאים מערכתיים ואסטרטגיים שהטיפול בהם ממושך, כגון הטיפול בשפכים, יקבל מענה מיידי.
- נושאים המחייבים עבודה מתמשכת ובניית יכולות, כגון פעילות בתחום החינוך והקהילה, יתחילו מראשיתו של הפרויקט.
- נושאים המסייעים בהגברת האמון כגון סוגיות של ניהול השטח, הסדרת המבואות ומיזמים התואמים את הצרכים של הרשויות הערביות במרחב יקודמו לתחילת הדרך.
- קידום מיזמים שיסייעו לרתימת השותפים השונים ויענו לצרכים משותפים יקודמו בתחילה.
- נושאים המופיעים בתכנית הכוללת ולהם תקציבים ייעודיים, כגון עינות ציפורי ובוסתני סאפוריה, יזכו לתיעדוף.
- פרויקטים לשיקום הגדות והצומח של הנחל יבוצעו רק כחלק ממהלך כולל ורחב יותר הנותן מענה לחסמים כגון רעייה בנחל, תנועת כלי רכב וכד'.
- תכנית הניטור תלווה את הפרויקט מראשיתו.
- הפרויקטים המרחביים יקודמו בהתאם לתקציבים שיגויסו כמציינן לתקציבי הפרויקט.

בעמודים הבאים מוצג **גאנט של תכנית הפעולה הרב-שנתית** בהתאם לתחומים השונים ועל בסיס הנחות המוצע ביחס לשלביות הביצוע שתוארו לעיל.

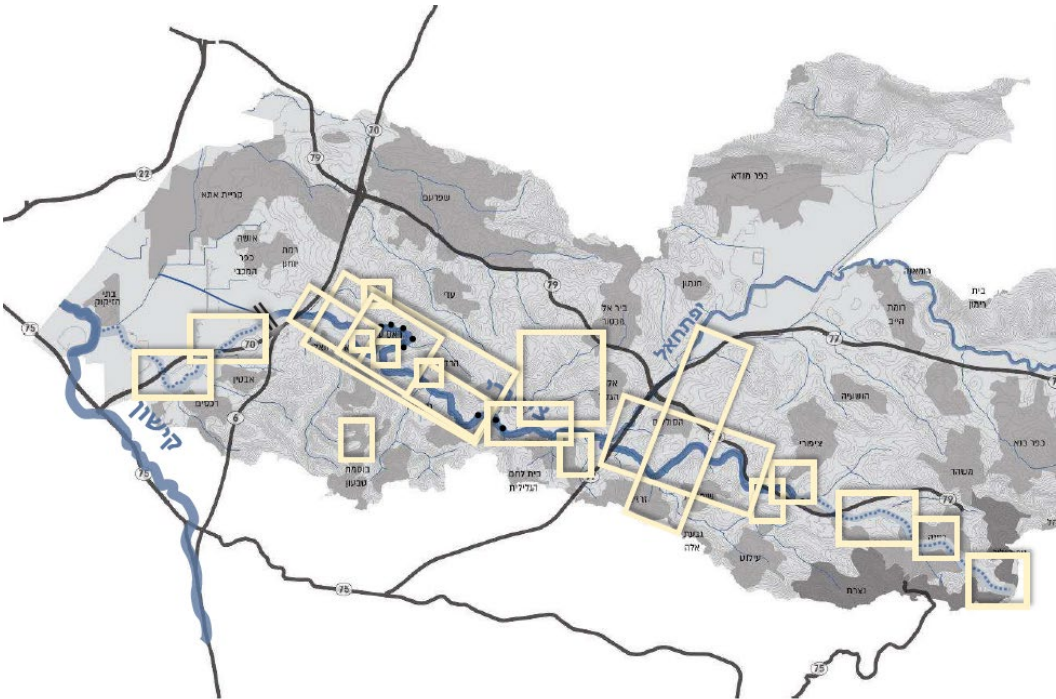

				פיתוח תשתיות לפנאי ותופש	
				מבואות	
				מערך שביילים	
				הנעשה	
				שביל נחל רציף	
				שילוט ב'אבני מיל'	
				חיבור מהישובים לנחל	
				שפה עיצובית	
				הכשרות ברשויות	חינוך, קהילה ומעורבות בעלי עניין
				יוזמות סביבתיות	
				מנהיגים קהילתיים	
				מעורבות - אנשי מקצוע	
				מעורבות - בעלי עניין מקומיים	
				מעורבות - ציבור רחב	
				מרחב משותף	
				חינוך סביבתי	
				מרכז מחקר והדרכה	
השלמת מבואה ראשית בעינת ציפורי ומשניות במעלה ריינה ובסמת טבעות	הקמת מבואות ראשיות בכעביה, ראם עלי והסוללים ומשנית ברימונים			השלמת תכנון כולל למערך השבילים במרחב והנכחה שלו	
				ביצוע שני מקטעים מונגשים	
שביל נחל רציף מעינת ציפורי ועד חוואלד	שביל נחל רציף מהמעלה ועד המורד	ביצוע שני מקטעים מונגשים נוספים		הצבת ה'אבנים' במטע עינת ציפורי - חוואלד	
חיבור במעלה ריינה, כעביה ובבסמת טבעון	חיבור זרזיר, ראם עלי וביר אל מכסור	קידום חיבור ישובים נוספים בהתאם למימון משלים ככל שיתקבל		השלמת המסמך והטמעתו בגופים המנהלים	
השלמת המסמך והטמעתו בגופים המנהלים	הטמעת השפה האגנית בפרויקטים השונים				
הכשרות בנושא מנהיגות ל-100 בעלי תפקידים ברשויות במסגרת 4 הכשרות שנתיים					
לפחות 4 יוזמות סביבתיות של הרשות המקומית במהלך תקופת הפרויקט בכל מרחב ומרחב					
לפחות 80 תושבים המובילים לפחות 30 יוזמות בנות קיימא עד סוף 2026					
פרסום בבלוג על בסיס חודשי, 2 סרטים מקצועיים בשנה, 3 וובינארים בשנה					
ניולטר על בסיס חודשי החל מ-01.2023, פעילות ברשתות החברתיות החל מ-01.2024, הליך להעורבות הציבור בכל פרויקט חדש שמקודם					
השלמת בניית אתר אינטרנט	כנסים שנתיים להצגת השיקום והדילמות				
הטמעת תוצרי 'סיפורי מקום' בתכנון, עלייה בכמות וריקף האירועים הקהילתיים, הפעלת ואן קהילתי החל מ-01.2024					
פיתוח תכנית לימודים עדכנית לחברה הערבית	הטמעת התכנית בישובים שבאגן הנחל				
בריקות	קבלת החלטה				
היתכנות מרכז לחלופה	יישום חלופה נבחרת				
נייד					

תחום / לוח זמנים		2023/1	2023/2	2024/1	2024/2	2025/1	2025/2	2026/1	2026/2
איכות מים	פירוט								
	צמצום הזרמת קולחים	צמצום הזרמה ב- 50% באמצעות הקמת מפעל חנוון							
	צמצום תקלות מתחנות שאיבה	טיפול ב-3 תחנות כושלות							
	צמצום זיהומים נקודתיים	צמצום זיהום מסאפריה							
	ניהול רעייית עדרים	הסדרת עדר הטוללים							
כמות מים	שיפור איכות המים בנחל	שיפור ב- 25% ביחס לסקר 2022							
	סכר המאליכ	זרימה חופשית במורד הנחל באמצעות הסטה ושינוי סכר המאליכ							
	שאיבות במורד הנחל	צמצום השאיבות ב- 50%							
	שאיבות במרחב כעבייה	צמצום השאיבות ב- 50%							
אקולוגיה	ענינות ציפורי	צמצום / הפסקה / פיצוי על השימוש במי ענינות ציפורי							
	יישום פתרונות לניהול הגור	יישום פתרונות בנחל רימונים							
	רציפות הידרו-בילוניות	הסרת 7 חסמים הידרו-בילוניים							
	הרכב בתי הגידול	שיפור הרכב בתי הגידול במורד סכר המאליכ (מרלין)							
	פשטי הצפה	יצירת פשטי הצפה במורד סכר המאליכ (מרלין)							
חקלאות	שיקום בתי גידול לחים	שיקום עינות ציפורי							
	הרחבת רצועת נחל מעוצה	הרחבת רצועת הנחל המעוצה מבוססת סאפורי הועד מפגש הנחלים							
	מינים פולשים	בירוא מינים פולשים מהנחל							
	הרחבת הגידולים	הגדלת השטחים התקלאיים מ-400 ד' ל-1.000 ד'							
	חקלאות סביבית	פיתוח 10 פרטוקולים ויישום אחד בהיקף של 50 ד'							
	צמצום הסחף	חמישה פרויקטים לצמצום הסחף לאורך הנחל							
	צמצום זיהום מחצרות	פיילוט בחצר אחת							
	תב"ע לשימושים חקלאיים	התנתת הפיילוט החכנוני							
	ייזום מחקרים	ביצוע של מחקר אחד לפחות בשנה בנושאים של אגרו-אקולוגיה							

	תיעוד, למידה ושיתוף ידע	
	למידה - סקירות נושאיות	
	למידה - קשרים ביני"ל	
	תיעוד והמשגה	
	שיתוף בידיע	
מיתוג, מודעות, קשרי ציבור	הערכה מעצבת	
	מיתוג	
	מדיות דיגיטליות	
	רמזור	
	הטמעת המערכת בצוות	
תשתיות מידע, ניהול והערכה	מערכת מידע ג"ג	
	הערכה מעצבת	
	גיבוש חכנית הערכה	
	יבוצעו 3 סקירות כל שנה של מידע קיים, וסקירת מקרי בוחן בנושאים מקצועיים שעולים על ידי צוות הפרוייקט ונדרשת בהם העשרה והשראה	
	סיור מקצועי לחו"ל בו יעשה חיבור לגורמי מקצוע בחו"ל	במהלך שנות הפרוייקט יגיעו לפחות 3 מומחים מחו"ל לישראל
	כל שנה לפחות סקירה אחת של תחום דעת בהתאם לצורך העולה מהפרוייקט	
	בלוג על בסיס חודשי, ובינארים על בסיס רבעוני, סיורים על בסיס שנתי וסדנאות לפי צורך	
	הערכה מעצבת לאורך כל שנות הפרוייקט בהתאם לתכנית עבודה שתאושר	
	השלמת מיתוג והמסרה	הטמעת שפות המיתוג וההמסרה לאורך כל חיי הפרוייקט במדיות השונות
	השלמת אתר האינטרנט + 2 מדיות דיגיטליות נוספות	ניהול שוטף של כלל המדיות הדיגיטליות
	הטמעת המערכת בצוות	ניהול שוטף של המערכת
	הטמעת המערכת	ניהול שוטף של המידע
	גיבוש חכנית הערכה	יישום חכנית הערכה מעצבת

תחום / לוח זמנים								תחום
								חירות וכלכלה מקומית
								פירוט
								קורסי חייכנים
								השלמת קורס חייכנים במעלה הנחל
								קהילות חייכנים
								תמיכה ברכי קהילות חייכנות
								אתר חייכני
								הקמת אתר לחייכני המרחב
								כלכלה מקומית-תמיכה ביוזמות
								על בסיס קורס החייכנים סיוע ל-5 יוזמות חירותיות במעלה הנחל
								כלכלה מקומית-תעסוקה
								כ-100 איש ממרחב חוואלד, איננין וראס על, ישתלבו ביוזמות כלכליות הקשורות בשיקום הנחל ויקודמו כ-8 יוזמות כלכליות בתחום החירות
								חיזוק תחושת מקום
								גיבוש שפה לשילוט והמסרה
								שילה בפריקט
								מזער חסמים
								סיוע בקידום חכנית סטטוטורית המאפשרת אירוח חייכני ביישובים הערביים
								ניהל אפקטיבי של מרחב נקי ובעטות
								ביסוס יכולות - חוקי עזר
								חקיקת חוקי עזר עירוניים בשתי רשויות ערביות
								ביסוס יכולות - פקחים
								הכשרת 5 פקחים לאכיפת חוק שמירת הניקיון בקרב הרשויות
								ביסוס יכולות - נהלים
								הטמעת נהלים להכנת מפרטי תחזוקה ולמתקנים ולתשתיות ב-3 רשויות
								ניהול מבקרים - תמרוך
								תכנית תמרוך לאיסור נהיגה
								ניהול מבקרים - מסבירים
								הכשרה של 10 מסבירים לפחות כל שנה
								טיפול בפסולת - תכנית עבודה
								תכנית עבודה משותפת לגופים הפועלים במרחב
								טיפול בפסולת - איסור חד"פ
								חוקי עזר בשתי רשויות האוסרים שימוש בחד"פ בנחל
								טיפול בפסולת - פסדים
								צמצום של 50% בוריקת הפסדים בשטחים הפתוחים
								טיפול בפסולת - בניין
								צמצום ב-50% בתופעת השלכת פסולת בנין בשטחים הפתוחים במרחב הנחל (מותנה בשת"פ עם האשכולות)

05

**תקציב ליישום
תכנית הפעולה
2023-2026**

תחום / נושא	יד הנדיב	מקורות אחרים	סה"כ
ניהול פרויקט	₪ 8,834,320	₪ 800,000	₪ 9,634,320
ניהול שטח (כולל טיפול בפסולת)	₪ 6,452,000	₪ 9,209,600	₪ 15,661,600
חינוך, קהילה, שיתוף ציבור, תיירות וכלכלה מקומית	₪ 15,284,000	₪ 3,780,000	₪ 19,064,000
משאב המים - איכות וכמות	₪ 10,000,000	₪ 10,000,000	₪ 20,000,000
ניטור אקולוגיה	₪ 4,520,000	₪ 1,400,000	₪ 5,920,000
חקלאות	₪ 3,291,072	₪ 1,410,460	₪ 4,701,532
פרויקטים מתוקצבים 2022	₪ 4,914,570	₪ 8,460,000	₪ 13,374,570
פרויקטים מרחביים	₪ 20,704,038	₪ 65,395,962	₪ 86,100,000
הוצאות 2021 - 2022 (תקציב נוצל)	₪ 16,000,000	₪ 0	₪ 16,000,000
בצ"ח		₪ 9,640,000	₪ 9,640,000
סה"כ פרויקט	₪ 200,096,022		

06

מימון משלים ושיתופי פעולה אסטרטגיים

מימון משלים

רציונאל ואסטרטגיה:

קרן יד הנדיב התנתה את המענק לשיקום אגני של נחל ציפורי בהשגת מימון משלים מגורמים נוספים. לאור זאת גובשה תכנית פעולה בהיקף תקציבי של 200 מיליון ₪, מתוכו כ-75 מיליון ₪ במימון קרן יד הנדיב (לא כולל תקציב נוסף שניתן ע"י הקרן בהיקף של כ-15 מיליון ₪ שנוצל בשנים 2021-2022). המשמעות שבהתאם לתכנית הפעולה אנחנו נדרשים לגייס מימון משלים בהיקף של כ-125 מיליון ₪ במהלך שנות הפרויקט. אסטרטגית נכון לגייס תקציב רב שנתי הנותן מענה למגוון תחומי העיסוק של הפרויקט. המענה הטוב ביותר לכך הוא קידום החלטת ממשלה העוסקת בשיקום הנחל ואשר מבוססת על איגום תקציבי של מספר משרדי ממשלה כמימון משלים למענק של הקרן. אולם חוסר היציבות הפוליטית אינו מאפשר בימים אלו לקדם מהלך כזה ולכן נבחנו מהלכים נוספים.

תקצוב רב-שנתי:

תיקצוב רב-שנתי יכול גם להישען על קידום החלטת ממשלה ו/או איגום תקציבי המבוסס על החלטת הממשלה לחיזוק ישובי החברה הערבית (מס' 550) ואשר מתקצבת פרויקטים הנוגעים בעיקרם לחיזוק הכלכלה המקומית בישובי החברה הערבית, טיפול במפגעים, שבילים וכד'. מהלכים ברוח זו מקודמים בימים אלו מול המשרד להגנת הסביבה והמשרד לשיוויון חברתי.

תקצוב רב-שנתי, העוסק בתחום אחד, נעשה מול רשות המים בתחום משאב המים (איכות וכמות). רשות המים בשיתוף פעולה איתנו החלו לקדם את תכנית המים למורד הנחל, תכנית התואמת את ערכי הפרויקט ואשר אושרה ותוקצבה ע"י רשות המים בהיקף של כ-40 מיליון ₪. בימים אלו אנחנו פועלים לגייס תקציבים נוספים מרשות המים בכל הקשור לטיפול בקולחים המוזרמים לנחל ומזהמים אותו. היקף התקציב אותו אנחנו פועלים לגייס עומד על כ-20 מיליון ₪.

תקצוב רב שנתי בראייה אסטרטגית, אך בהיקפים מצומצמים יותר, יכול להיעשות גם מול קק"ל ובימים אלו אנחנו פועלים בכדי לגבש את המתווה לכך.

תקצוב שנתי:

החלופה האחרת, אותה אנחנו מקדמים במהלך השנה האחרונה, מבוססת על הגשות לקולות קוראים שמשרדי הממשלה מפרסמים מעת לעת. המדובר בפוטנציאל תקציבי גדול שעיקרו קרן שטחים פתוחים וקולות קוראים של משרד החקלאות והמשרד להגנת הסביבה. החיסרון המרכזי שהם מתפרסמים אחת לשנה, אין וודאות לגבי הזכייה במענקים והם מקשים על עבודה המבוססת תקציב רב שנתי. מכאן שעבודה על בסיס תקצוב שנתי תחייב אותנו לגמישות רבה ביחס לתקציבי הקרן כך שיאפשרו לנו להסתייע בו בגיוס המימון המשלים בהתאם להזדמנויות שיעלו מחד, ויאפשרו לנו לתת מענה לסוגיות להן נתקשה לגייס מימון חיצוני מאידך.

בשנה הקרובה נתחיל עבודות בהיקף תקציבי של כ-14 מל"ח על בסיס זכייה בקולות קוראים שהוגשו בשנה שעברה לקש"פ ולמשרד להגנ"ס (מעלה ריינה, עינות ציפורי, בוסתני סאפוריה, שביל כעבייה, מבואה בבסמת טבעון, נחל רימונים).

בימים אלו אנחנו מגישים 5 בקשות לקרן שטחים פתוחים בהיקף תקציבי של כ-40 מל"ח (מורד ריינה, מקטע סאפוריה – מפגש הנחלים, שביל זרזיר, נחל רימונים, ראס עלי – מורד הנחל).

בנוסף, בקשה בהיקף של כ-2.5 מיליון ₪ הוגשה למשרד התיירות לטובת שיקום עינות ציפורי. בקשה למימון פינוי פסולת במרחב נחל רימונים בהיקף של כ-7 מיליון ₪ הוגשה למשרד להגנ"ס. מקורות נוספים:

- הרשות לפיתוח הגליל – נבחנות בימים אלו אפשרויות שונות לתמיכה, בעיקר בהיבט התיירותי – כלכלי.
- משרד התיירות – המדיניות הנוכחית של המשרד כוונה בעיקר לתיירות חוץ. ככל שמדיניות זו תשתנה תבחן שוב האפשרות לגייס תקציבים מהמשרד.

- המועצות האזורית עמק יזרעאל וזבולון – שותפות תקציבית בניהול המרחב, בפעילות חינוך וקהילה ובפרויקטים פיתוח לאורך הנחל.
- רשות הטבע והגנים – השתתפות בניהול המרחב וסיוע בתקציבים לשימור ופיתוח בשמורות ובגנים.
- משרד השיכון – תקציבים משמעותיים לפיתוח נחל ציפורי בפארק רכסים.
- המועצה לשימור אתרים – בנבחת האפשרות להשתתפות תקציבית בפרויקטים לשימור מבנים במרחב.
- האיחוד האירופאי – קיימת תמיכה של כ-3 מלש"ח בפרויקט 'מרלין' במורד הנחל.
- מדינת צפון וסטפליה בגרמניה – שיתוף פעולה ההולך ונבנה עם פוטנציאל להוביל בהמשך גם לתקציבים.

שיתופי פעולה אסטרטגיים

- זוהו שורה של גורמים עמם נכון לקדם שיתופי פעולה אסטרטגיים בקידום הפרויקט וקיימותו לאורך שנים:
- **המשרד להגנת הסביבה** – תחום זיהום המים, פסולת במרחב הציבורי, שיקום נחלים, תמיכות כספיות, סיוע בקידום החלטת ממשלה.
  - **משרד החקלאות** – ניהול נגר בגישה של פתרונות מבוססי טבע, ממשקי חקלאות לאורך הנחל, טיפול בעדרים, מדיניות אגנית, תמיכות כספיות.
  - **רשות המים** – קידום תכנית המים, טיפול בשפכים הזורמים לנחל.
  - **המשרד לשיויון חברתי** – תמיכה בפרויקטים חברתיים – כלכליים במרחב, סיוע באיגום תקציבי בהתבסס על החלטת ממשלה 550 לחיזוק החברה הערבית.
  - **קרן קיימת לישראל** – נטיעות בגדות נחלים, טיפול במרעה, ניהול משותף של המרחב, תמיכות כספיות.
  - **רשות הטבע והגנים** – שיקום גדות, ניהול משותף של המרחב, בוסתני סאפוריה, נחל יפתחאל.
  - **הרשויות המקומיות הערביות** – חיזוק השייכות של התושבים לנחל, ניהול משותף של המרחב, עידוד כלכלה מקומית, סיוע בגיוס תקציבים ממשלתיים.
  - **המועצות האזוריות** – ניהול משותף של המרחב, קידום תכניות הפיתוח והשמירה על הנחל.

07

מבנה ניהולי וקבלת החלטות

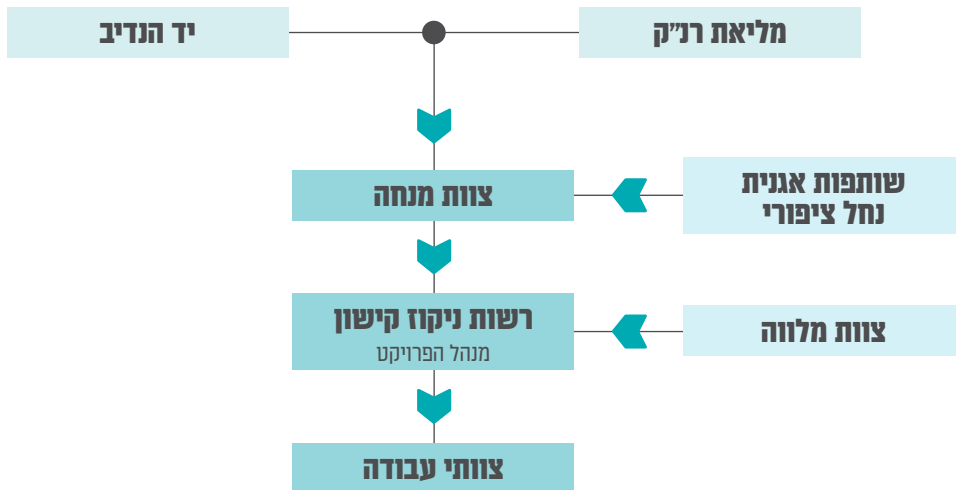
הרציונאל:

התפיסה האגנית היא בהגדרה הוליסטית – היא רואה במרחב מכלול אחד, שבו צרכים מרובים לגורמים הרבים המתקיימים בו. במובן זה תפקידה של רשות הניקוז אינו רק לנהל את העבודה על הפרויקטים במרחב האגן, אלא ליצור סינרגיה ועבודה משולבת בין הגופים השונים במרחב. ניהול המרחב בראייה אגנית מתבצע מתוך ההבנה שהקרע והמרחב הם נכס רגיש ובעל רבדים רבים (סביבתיים, פוליטיים, קהילתיים, מוניציפליים). תמונת ההצלחה בראייה אגנית אינה רק הצלחה של שיקום ופיתוח הנחל, או כל פרויקט אחר מורכב ככל שיהיה. תמונת ההצלחה היא מרחב בו מתקיימים קהילות וגופים שמנהלים בשותפות את השטחים הפתוחים באופן שוטף תוך התחשבות בצרכים השונים, עירוב של הגורמים השונים, ולקיחה בחשבון של מגוון האינטרסים והצרכים בטווח הקצר והארוך.

האתגר:

שילוב איכותי בין השאיפה לשותפות, רתימה ומעורבות של כלל השחקנים לבין שמירה על יכולת אופרטיבית וניהולית למימוש החזון ותוכניות העבודה.

מבנה הניהול לשיקום אגן נחל ציפורי:

צוות מנחה:

הרכב: רנ"ק (2), יד הנדיב (2), מנהל הפרויקט
תדירות מפגשים: אחת לחודש

אחריות:

- בקרה על עמידה ביעדי התכנית.
- קבלת החלטות על שינויים מהותיים בתכנית – בהיבט תקציבי, שינוי סדרי עדיפויות, הכנסת שותפים נוספים וכד'.
- מעקב אחר יישום תכנית הפעולה.
- בקרה על התנהלות תקינה.
- הגדרת מדיניות בניהול שותפויות אסטרטגיות.

רשות ניקוז ונחלים:

הרכב: מנכ"ל, מנהל אגף הנדסה, מנהל הפרויקט
תדירות מפגשים: אחת לשבוע

אחריות:

- אחריות ליישום התוכנית
- ניהול שותפויות אסטרטגיות ופיתוח הקשר עם כלל השותפים ובעלי העניין
- ביצוע מעקב ובקרה
- ניהול סיכונים
- הצפה פרואקטיבית של נושאים לצוות המנחה ולפורומים הרלבנטיים
- ניהול והתנהלות באופן שיהווה מודל והשראה לתפיסה האגנית
- בניית הכוח – פיתוח יכולות ותשתיות אנושיות וארגוניות שיאפשרו המשך שימור ופיתוח הנחל בשנים שיבואו

צוותי הפרויקט:

הרכב: משתנה בהתאם למשימה
תדירות מפגשים: משתנה

אחריות:

- יישום תכניות העבודה ועמידה ביעדים
- עבודה בשקיפות ובשותפות עם כלל המעורבים בפרויקט
- הצפה פרואקטיבית של בעיות וקשיים תוך הצעת פתרונם

שותפות אגנית נחל ציפורי:

הרכב: נציגי ממשלה (ברמה ארצית), ראשי רשויות, חברי הצוות המנחה
תדירות מפגשים: פעמיים בשנה

סמכות:

- אחריות לאישור וקידום החזון ותוכניות הפעולה
- ייצוג כלל בעלי העניין והגעה לאיזונים והסכמות בדרכי היישום
- להיות שותפים מלאים ביישום התוכנית
- לשגרר את התוכנית לכלל הקהילות ובעלי העניין
- לסייע בהסרת חסמים ובפתיחת דלתות
- לייצר שיח פורה ומפרה שיתמוך את יישום התוכנית

צוות מלווה:

הרכב: רט"ג, קק"ל, הגנ"ס, משי' החקלאות (מחוזי), ראשי רשויות מקומיות
תדירות מפגשים: אחת לחודשיים

אחריות:

- אחריות ומחויבות לשיקום ופיתוח הנחל
- תיאום וסנכרון כלל המאמצים והמיזמים
- רתימת השחקנים הקריטיים לתהליך
- פורום לחשיבה והיועצות
- הסרת חסמים

שגרות בניהול הפרויקט ע"י הצוות המנחה:

- מעקב אחר פרויקטים:
- * בשוטף - דו"ח עבודה חודשי הכולל לו"ז, תקציבים ואירועים מיוחדים
- * פרויקטים – יוצגו בהתנעה ובצמתים מרכזיים
- תקשורת ועדכונים שוטפים – פגישת עבודה שבועית של ניר ואלון, הקפדה של כולם על היועצות והצפת בעיות פרואקטיבית
- ניהול התקציב – יקבע קריטריון חריגה לאישור הצוות המנחה. כל היתר במסגרת תוכניות העבודה
- ניהול סיכונים – באחריות מנהל הפרויקט לבצע ולנהל תוכנית ניהול סיכונים לפרויקט
- שגרות עבודת הצוות המנחה:
- * פגישה חודשית בת שעתיים
- * שילוב בין דיווחים שוטפים לבין דיוני עומק בנושאי ליבה
- * מעקב אחר החלטות בפתיחת כל פגישה
- * שליחת חומרים מספר ימים מראש

מעורבות בעלי עניין

רציונאל:

בעבודה, יושלם בהמשך

נספחים:

- תכנון אגני
- תכניות מתחמיות
- תכניות פעולה
- תקציב מפורט

